

SZANUJ MOJE PRAWA, SZANUJ MOJĄ GODNOŚĆ

MODUŁ 1- UBÓSTWO I
PRAWA CZŁOWIEKA

Amnesty International jest światowym ruchem na rzecz praw człowieka zrzeszającym 3 milionów członków/członkiń, aktywistów/aktywistek i zwolenników/zwolenniczek z ponad 150 krajów i terytoriów, którzy/które podejmują działania, aby położyć kres poważnym naruszeniom praw człowieka.

Naszą wizją jest świat, w którym każdemu człowiekowi przysługują prawa zapisane w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i innych uznanych międzynarodowych standardach praw człowieka.

Jesteśmy niezależni od rządów, ideologii politycznych, interesów ekonomicznych i religii, a działamy głównie dzięki składkom członków/członkiń i darowiznom publicznym.

Po raz pierwszy wydane w 2011 przez
Amnesty International Ltd
Peter Benenson House
1 Easton Street
Londyn WC1X 0DW
Wielka Brytania

© Amnesty International 2011

Indeks: ACT 35/021/2011 Polish
Język oryginału: English
Wydrukowane przez Amnesty International,
Międzynarodowy Sekretariat, Wielka Brytania

Wszelkie prawa zastrzeżone. Ta publikacja jest chroniona prawami autorskimi, ale może być bezpłatnie wykorzystywana w działalności kampanijnej, rzeczniczej i edukacyjnej, z wyjątkiem działalności odpłatnej. Właściciel praw autorskich, dla celów ewaluacyjnych, prosi o zgłoszenie każdego przypadku wykorzystania publikacji. Kopiowanie w innych celach, użycie w innych publikacjach, tłumaczenie lub adaptacja wymaga uzyskania pisemnej zgody wydawcy, który może zażądać uiszczenia opłaty. W celu uzyskania zgody oraz w razie jakichkolwiek pytań prosimy o kontakt na adres: copyright@amnesty.org.

Zdjęcie na okładce: Marsz młodych aktywistów/aktywistek w Dniu Walki o Dekryminalizację Aborcji, w ramach prowadzonej przez Amnesty International kampanii Żądamy Godności, która mówi o prawach ludzi żyjących w ubóstwie, Nikaragua, 28 września 2011r. © Amnesty International (zdjęcie: Grace Gonzalez)

amnesty.org

Podziękowania

Amnesty International dziękuje wszystkim, którzy poświęcili swój czas i wiedzę do stworzenia *Pakietu materiałów projektu Edukacja dla Godności*, którego częścią jest ten moduł. W szczególności dziękujemy Patrickowi Welsh, który facylitował proces tworzenia pakietu i jest autorem szkicu tego materiału.

W skład Grupy Roboczej edukatorów/edukatorek praw człowieka z sekcji Amnesty International, nauczycieli/nauczycielek i aktywistów/aktywistek tworzących i pilotujących materiał wchodzi/wchodziły: Anna Kuczak, Martyna Markiewicz i Mateusz Król (Polska), Simona Kemperle, Kristina Božic, Tina Plahutnik (Słowenia), Francesca Cesarotti, Emanuele Russo, Flavia Citton (Włochy), Moses Opiyo (Kenia), Jabu Tugwana (Republika Południowej Afryki), Moisa Saidu (Sierra Leone), Moussa Ouedraogo (Burkina Faso) oraz Michel Banz (Dania).

Edukatorzy i edukatorki praw człowieka, którzy/które wzięli/ły udział w warsztatach i przyczynili/ły się do powstania i rozwinięcia koncepcji materiałów: Vongai Vimbai Chikwanda (Zimbabwe), Touria Bouabid (Maroko), Jeselle Papa (Filipiny), Gladys Atiah (Ghana), Rameshwar Nepal (Nepal) oraz Vibeke Eikås (Norwegia).

Członkiniami Zespołu Edukacji Praw Człowieka w Międzynarodowym Sekretariacie Amnesty International, które koordynowały, skompilowały i zredagowały końcowe materiały były: Melody Ross, Sneh Aurora i Louisa Anderson. Zespół Kampanii Żądamy Godności, który udostępnił materiały na temat kampanii składał się z Joe Halla oraz Sarah Pyke.

Poradnik został stworzony w ramach projektu Edukacja dla Godności współfinansowanego ze środków Komisji Europejskiej. Odpowiedzialność za treść ponosi wyłącznie Amnesty International. Treść publikacji nie powinna być traktowana jako stanowisko Unii Europejskiej.

SPIS TREŚCI

LISTA SKRÓTÓW	iv
WYKAZ TERMINÓW	v
WSTĘP	1
Jak korzystać z tego modułu	2
O ćwiczeniach	3
Zaprojektuj swoje działania	4
Żądamy Godności	5
<i>O Pakiecie Materiałów Projektu Edukacja dla Godności</i>	5
SEKCJA NR 1 – BADANIE UBÓSTWA I CZYM ONO JEST	7
Czym jest ubóstwo?	8
Kobiety i ubóstwo	10
Inne formy dyskryminacji i ubóstwo	11
Próby zwalczania ubóstwa – Milenijne Cele Rozwoju Narodów Zjednoczonych	11
Ćwiczenie nr 1: Czym jest ubóstwo?	14

SEKCJA NR 2 – BADANIE PRAW CZŁOWIEKA	21
Czym są prawa człowieka?	22
Dyskryminacja i prawa człowieka	22
Prawa człowieka i wartości	23
Zasady praw człowieka	23
Powszechna Deklaracja Praw Człowieka	24
Rodzaje praw człowieka	26
Prawa dzieci	27
Prawa kobiet	28
Inne konwencje i karty	28
Ćwiczenie nr 2: Czym są prawa człowieka?	30
Ćwiczenie nr 3: Prawda czy Fałsz	34
SEKCJA NR 3 – ZWIĄZEK MIĘDZY UBÓSTWEM A PRAWAMI CZŁOWIEKA	41
Cykl naruszeń praw człowieka i ubóstwa	42
Ochrona prawa do życia wolnego od ubóstwa	42
Do czego zobowiązane są państwa?	43
Kiedy państwa naruszają prawa człowieka?	43
Reagowanie na naruszenia praw człowieka	44
Kiedy korporacje i inne podmioty naruszają prawa człowieka?	45
Pomoc i współpraca międzynarodowa	45

Ćwiczenie nr 4: Ubóstwo i prawa człowieka	48
Prawdziwe historie	51
Ćwiczenie nr 5: Szanuj moje prawa, szanuj moją godność	54
Historia Deep Sea	58
Karty kluczowych kwestii Deep Sea	60
Uwagi dla facylitatora/facylitatorki	61
Formularz ewaluacji	62

LISTA SKRÓTÓW

AIDS	Zespół nabytego niedoboru odporności (Acquired Immune Deficiency Syndrome)
CEDAW	Konwencja Narodów Zjednoczonych w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women)
CESCR	Komitet Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych ONZ (United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights)
CRC	Konwencja o Prawach Dziecka (Convention on the Rights of Child)
CRPD	Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych (Convention on the Rights of Persons with Disabilities)
EKPCz (ECHR)	Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (European Convention on Human Rights)
ESCR	Prawa Gospodarcze, Społeczne i Kulturalne (Economic, Social and Cultural Rights)
FGM	Obrzezanie kobiet (Female Genital Mutilation)
HIV	Ludzki wirus niedoboru odporności (Human Immunodeficiency Virus)
MPPOiP (ICCPR)	Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Covenant on Civil and Political Rights)
ICERD	Międzynarodowa Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej (International Convention of All Forms of Racial Discrimination)
MPPGSK (ICESCR)	Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
MIF (IFIs)	Międzynarodowe Instytucje Finansowe (International Financial Institutions)
MOP (ILO)	Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization)
ITPC	Międzynarodowe Forum Ludów Rdzennych (Indigenous and Tribal Peoples Convention)
LGBT	lesbijki, geje, osoby biseksualne i transpłciowe (Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender)
MDGs	Milenijne Cele Rozwoju (Millennium Development Goals)
NGO	Organizacja pozarządowa (Non-Governmental Organization)
PDPCz (UDHR)	Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (Universal Declaration on Human Rights)
NZ (UN)	Narody Zjednoczone (United Nations)
UNDP	Program Rozwoju Narodów Zjednoczonych (United Nations Development Programme)
UNICEF	Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci (United Nations Children's Fund)
UNIFEM	Fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Kobiet (United Nations Development Fund for Women)
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia (World Health Organization)

WYKAZ TERMINÓW

Karta

Termin karta jest używany w odniesieniu do szczególnie ważnych i oficjalnych aktów urzędowych. Powszechnie znanym przykładem jest Karta Narodów Zjednoczonych z 1945 r., która stała się podbudową tej organizacji.

Konwencja/Umowa

Patrz definicja traktatu poniżej.

Godność

Godność jest podstawową ludzką wartością odnoszącą się do szacunku i statusu. Prawo międzynarodowe i uniwersalne standardy stwierdzają, że wszyscy rodzą się wolni i równi w godności i prawach. Wszyscy mamy to samo prawo do pożywienia, wody, zdrowia, edukacji i zamieszkania, do życia bez strachu czy dyskryminacji, do uczestnictwa w dyskusjach, których wyniki mają wpływ na nasze życie. Mamy również prawo dochodzić sprawiedliwości w przypadku, gdy powyższe prawa są naruszane.

Obrzezanie kobiet (Female Genital Mutilation) - FGM

Jako FGM określa się usunięcie części lub całości zewnętrznych żeńskich organów płciowych. Praktyka ta łączy się w niektórych krajach z rytuałem przejścia dla kobiet. Ten ciągle szeroko spotykany w wielu częściach świata obyczaj uznawany jest za sposób kontrolowania seksualności kobiet i dziewcząt. FGM może mieć tragiczne i trwałe konsekwencje dla zdrowia fizycznego i psychicznego poddawanych mu dziewcząt i kobiet. Nierzadko skutkuje nadmiernym krwawieniem, zakażeniem, zarażeniem chorobami, traumą i bólem. Często prowadzi też do trudności podczas współżycia i porodu. Aspekty FGM są porównywalne do tortur, zwłaszcza wówczas, gdy rządy są tej praktyce współwinne, bądź nie dążą do jej zaniechania.

Ludy rdzenne

Ludy rdzenne albo autochtoniczne są potomkami i potomkiniami - według jednej z definicji - ludzi zamieszkających na terenach kraju lub regionu w momencie przybycia osadników/osadniczek z innych kultur lub o innym etnicznym pochodzeniu, którzy stali się/które stały się następnie ludem dominującym.

Międzynarodowe mechanizmy ochrony praw człowieka

Międzynarodowe mechanizmy ochrony praw człowieka są porozumieniami między rządami mającymi na celu promocję i ochronę fundamentalnych praw i wolności człowieka. Zaliczają się do nich prawnie wiążące traktaty, tak jak np. konwencje Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak również standardy nie-traktatowe, jak deklaracje (łącznie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka), reguły, rekomendacje i zasady spisane przez międzyrządowe organizacje.

Romowie

Romowie pierwotnie przybyli do Europy z północnych Indii w IX wieku. W wieku XIV mieszkali już w większości krajów Europy. Około 70% europejskich Romów żyje w centralnej i wschodniej Europie, gdzie stanowią między 5 -10% populacji. W następstwie upadku komunizmu, wielu Romów przeniosło się do bogatszych części Europy zachodniej, gdzie również dotyka ich skrajna marginalizacja i naruszenia praw człowieka. Romowie nie są jednorodną mniejszością i często identyfikują się na podstawie przynależności do podgrup wynikających z historycznych, językowych albo zawodowych różnic. Istnieją również rdzenne ludy Wędrowców, którzy nie są etnicznie Romami, ale którzy od wieków prowadzą podróźniczy tryb życia.

Traktat

Traktat jest synonimiczny z umową lub konwencją. Jest to pisemne międzynarodowe porozumienie między krajami, regulowane prawem międzynarodowym.

Źródła

- **Biuro Spraw Prawnych ONZ, Sekcja Traktatów, www.untreaty.un.org (z 3 listopada 2011 r.)**
- ***Podręcznik Amnesty International* (Indeks: ORG 20/001/2002), www.amnesty.org/en/library/info/ORG20/001/2002/en**
- **Amnesty International, Pomiędzy: Naruszenia praw człowieka Romów w Europie. (Indeks: EUR 01/021/2010)**

Kobiety podnosząc swoje ręce, wyrażają swoje poparcie dla prowadzonej przez Amnesty International kampanii dotyczącej umieralności okołoporodowej, Kaya, Burkina Faso, 2010 r.

WSTĘP

WSTĘP

Koncept godności jest ściśle związany z byciem człowiekiem. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (PDPCh) mówi, że „wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw”. Jednakże, w dużej mierze ze względu na ubóstwo, ideał stał się jeszcze rzeczywistością.

Amnesty International zwraca szczególną uwagę na to, jak ludzie żyjący w ubóstwie są marginalizowani w społeczeństwie i jak, w wyniku naruszania praw człowieka odmawia się im godności. Taka sytuacja sprawia, że ludzie żyjący w ubóstwie czują się zagrożeni, wykluczeni i pozbawieni środków do życia, co z kolei często doprowadza do sytuacji błędnego koła, kiedy to ludzie ci brną dalej w ubóstwo, czując się pozbawieni prawa głosu i bezsilni.

Ten materiał edukacyjny ma na celu umożliwienie młodym ludziom zrozumienia związku między naruszeniami praw człowieka a ubóstwem. Zachęca ich do skorzystania z możliwości wypowiadania się, domagania się należnych im praw i do działania na rzecz spraw, które są dla nich ważne. Materiał ten może być wykorzystywany w ramach włączania się w kampanię Żądamy Godności, realizowanej przez Amnesty International, której kluczowym punktem jest domaganie się godności przez ludzi żyjących w ubóstwie. Może stanowić również część innych działań edukacyjnych w zakresie praw człowieka i ubóstwa.

Kobieta w slumsach w Port Vila, Vanuatu, gdzie warunki mieszkaniowe są nieodpowiednie, warunki życia na niskim standardzie, a warunki sanitarne bardzo słabe.

JAK KORZYSTAĆ Z TEGO MODUŁU

Jest to pierwszy z kilku modułów edukacyjnych tworzonych jako część *Pakietu materiałów projektu Edukacja dla Godności*. Każdy moduł porusza inne kwestie dotyczące ubóstwa i praw człowieka. Pierwszy moduł stanowi ogólny wstęp do zagadnienia.

Pakiet materiałów zawiera *Poradnik dla facylitatorów i facylitatorek* zaprojektowany, by wspierać osoby edukujące i prowadzące szkolenia z zakresu praw człowieka z młodymi ludźmi, w tym nauczycieli/ki, liderów/ki i aktywistów/ki społecznych, edukatorów/ki edukacji rówieśniczej, prowadzących młodych ludzi w ich indywidualnych i zespołowych próbach refleksji, analizy i działań. Poradnik przedstawia w zarysach wiedzę i umiejętności jakie muszą posiadać edukatorzy/ki, aby spełnić swoją rolę i jest niezbędnym narzędziem, z którego należy korzystać przy każdym z modułów edukacyjnych.

W całości pakiet materiałów kierowany jest do młodych ludzi w wieku od 15 do 22 lat, może być jednak przystosowany do pracy z nieco młodszymi osobami lub z dorosłymi. Jest odpowiedni do użytku w formalnym otoczeniu, jak szkoły, uniwersytety, ale także w środowisku mniej formalnym. Stosuje metodologię aktywnego uczestnictwa w celu zaangażowania, zainspirowania i zachęcenia osób uczestniczących do działania.

© Josephine Latu/Amnesty International

O ĆWICZENIACH

Ćwiczenia w tym pakiecie mogą być realizowane, aby zachęcić młodych ludzi do zostania rzecznikami/rzeczniczkami praw człowieka innych – w ich społecznościach, krajach oraz w innych częściach świata – i aby zachęcić ich do upominania się o swoje prawa.

Nauczyciele/nauczycielki mogą używać tych ćwiczeń jako planu zajęć i dostosowywać je do swoich środowisk pracy. Edukatorzy/ki mogą je stosować w celu zwiększenia świadomości młodych ludzi na poziomie społeczności lokalnej.

Ćwiczenia są zaprojektowane, aby umożliwić młodym ludziom zrozumienie:

- jak życie w ubóstwie może zwiększyć prawdopodobieństwo naruszeń praw człowieka
- jak naruszenia praw człowieka mogą stworzyć, pogłębić lub utrwalić ubóstwo
- jak podejmować działania w kwestiach związanych z ubóstwem i prawami człowieka

Aby umożliwić holistyczny proces przyswajania wiedzy, poniższe ćwiczenia są przedstawiane w ustalonym porządku. Każde ćwiczenie bazuje na pracy wykonanej podczas poprzedniego ćwiczenia. W tym module znajduje się pięć ćwiczeń:

1. **Czym jest ubóstwo?**
2. **Co to są prawa człowieka?**
3. **Prawda czy Fałsz.**
4. **Związek między ubóstwem a prawami człowieka.**
5. **Szanuj moje prawa, szanuj moją godność.**

Czas trwania poszczególnych ćwiczeń jest zależny od ilości uczestników i uczestniczek, ich wieku, nabytej wcześniej wiedzy i doświadczenia. Dobrze jest przyjąć elastyczne podejście, które pozwoli na dogłębną dyskusję i analizę podczas wszystkich części ćwiczeń.

ZANIM ZACZNIESZ – KILKA WSKAZÓWEK

- **Uważnie zapoznaj się z całym modulem.** Znajdziesz tu niezbędne informacje, których potrzebujesz, aby poprowadzić sesję oraz zauważyć powiązania pomiędzy poszczególnymi ćwiczeniami. Pozwoli ci to również na ocenę, które ćwiczenia wymagają większej koncentracji i jak – w razie potrzeby – dostosować je do potrzeb twojej grupy.
- **Przygotuj przestrzeń,** w której będziesz prowadzić ćwiczenia i wszystkie materiały jakich będziesz potrzebował/potrzebowała (informację na ten temat znajdziesz na początku każdego ćwiczenia).
- **Korzystaj z *Poradnika dla facylitatorów i facylitatorek*.** Zawiera on dokładne informacje i wskazówki dotyczące prowadzenia ćwiczeń z młodymi ludźmi, na przykład, jak przyjąć podstawowe zasady wspólnej pracy, aby stworzyć bezpieczną i pełną szacunku atmosferę, jak skutecznie ułatwić pracę grupom itp. Oprócz tego, znajdziesz tam również konkretne pomysły na to, jakich działań młodzi ludzie mogą się podjąć po zakończeniu każdego ćwiczenia.

PODSUMUJ SWOJĄ PRACĘ

Ewaluowanie tego, co robisz jest ważną częścią procesu uczenia się. Kiedy i jak przeprowadzić ewaluację będzie zależało od tego w jaki sposób będziesz korzystać z modułu i ile czasu zajmą ci poszczególne ćwiczenia. Być może nie ma potrzeby przeprowadzania rozległej ewaluacji po każdym ćwiczeniu. Pamiętaj jednak, że osoby uczestniczące powinny zawsze mieć okazję wyrażenia swoich uczuć i opinii w odniesieniu do pracy którą wykonały. Można znaleźć na to trochę czasu bezpośrednio po ćwiczeniu bądź po zakończeniu całej serii ćwiczeń. Pogłębiona ewaluacja powinna być dokonana po zakończeniu całego modułu.

Więcej informacji na temat technik prowadzenia ewaluacji znajdziesz w *Poradniku dla facylitatorów i facylitatorek*.

Kiedy zrealizujesz cały moduł, wypełnij i wyślij do nas formularz ewaluacji.

Uwaga! Używaj „energizerów” na początku każdego ćwiczenia, aby zbudować zaufanie i podnieść energię osób uczestniczących. (patrz: *Poradnik dla facylitatorów i facylitatorek*).

ZAPROJEKTUJ SWOJE DZIAŁANIA

Koniec każdego ćwiczenia jest doskonałą okazją do zachęcenia młodych ludzi, aby podjęli działania, byli kreatywni, zabawni, na przykład...

... PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI:

- Znajdź kreatywne sposoby na dzielenie się nowymi informacjami i refleksjami z przyjaciółmi, rodziną, społecznością, poprzez dyskusje, debaty, sztukę, komponowanie piosenek, taniec, zabawę itd.
- Zaprojektuj plakaty i banery, aby podnieść świadomość na temat poszczególnych zagadnień.
- Wydrukuj ulotkę na temat lokalnego problemu praw człowieka i rozdaj ją uczniom i uczennicom szkół w twojej okolicy.
- Napisz artykuł do szkolnej albo lokalnej gazety.
- Zorganizuj wystawę, publiczną debatę albo marsz zwracający uwagę na konkretny problem i zaprosz na niego przyjaciół i rodzinę.

... DOKUMENTOWANIE I ZGŁASZANIE NARUSZEŃ PRAW CZŁOWIEKA:

- Zwracaj uwagę na sytuacje w lokalnej społeczności (w transporcie publicznym, centrach handlowych, w szkole, pracy itd.), gdzie prawa człowieka mogą być naruszane. Staraj się zaobserwować jak na nie reagują inni.
- Przeprowadź ankietę pokazującą stosunek do różnych problemów prawoczościowych w szkole albo w lokalnej społeczności i rozpowszechnij jej rezultaty.

... DOWIEDZ SIĘ WIĘCEJ:

- Zorientuj się w problemie ubóstwa w kontekście praw człowieka, korzystając z internetu albo lokalnej biblioteki.
- Przeprowadź wywiady z miejscowymi aktywistami i aktywistkami praw człowieka na temat ich pracy.
- Zostań członkiem/członkinią Amnesty International.

... INSPIROWANIE INNYCH DO DZIAŁANIA:

- Załóż szkolną lub lokalną grupę Amnesty International.
- Stwórz internetową grupę dyskusyjną, gdzie ludzie z różnych środowisk, kultur i krajów będą mogli wymieniać poglądy i doświadczenia na temat pracy w obszarze praw człowieka i ubóstwa.
- Zaprojektuj stronę internetową, aby rozpowszechnić swoją działalność prawoczościową.
- Weź udział w kampaniach realizowanych przez Amnesty International i inne organizacje.
- Podpisz petycję i zachęć innych, aby zrobili to samo.

Kobiety, dziewczęta, mężczyźni i chłopcy wychodzą na ulice w Nikaragui w Dniu Walki o Dekryminalizację Aborcji w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach, 28 września 2011 r.

ŻĄDAMY GODNOŚCI

Na całym świecie ludzie żyjący w ubóstwie pragną położyć kres niesprawiedliwości i wykluczeniu, które skazują ich na ubóstwo. Chcą kontroli nad decyzjami, które mają wpływ na ich życie. Chcą, by ich prawa były respektowane, a ich głosy miały znaczenie. Żądają godności.

Kampania Żądamy Godności realizowana przez Amnesty International zachęca ludzi żyjących w ubóstwie do korzystania ze swoich praw, domagania się ich, uczestniczenia w podejmowaniu decyzji, które mają wpływ na ich życie, do zmuszania rządów, korporacji i międzynarodowych instytucji finansowych do wyjaśnienia naruszeń praw człowieka, za które ponoszą odpowiedzialność.

Kampania skupia się na centralnych zagadnieniach:

- **Slumsy i nieformalne osiedla**
- **Zdrowie matek, prawa seksualne i reprodukcyjne**
- **Odpowiedzialność korporacji**
- **Egzekwowanie praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych**

Poprzez zaangażowanie w różnorodne kampanie i akcje Amnesty International, młodzi ludzie mogą stać się częścią międzynarodowej społeczności aktywistów/ek, mogą pisać listy, wysyłać SMSy, lobbować u polityków i angażować się w lokalne działania.

Aby dowiedzieć się więcej, odwiedź:

www.amnesty.org/demand-dignity
www.amnesty.org/activism-center

Aby uzyskać więcej informacji o Amnesty International i naszych kampaniach, skontaktuj się z lokalnym biurem w Warszawie albo odwiedź www.amnesty.org

amnestyglobal
demanddignityglobal

@amnestyonline
@demanddignity
#demanddignity

Więcej informacji o tym jakie działania mogą podejmować młodzi ludzie znajdziesz w „Zmiana sposobu życia: Siła działania” w *Poradniku dla facylitatorów i facylitatorek*.

O PAKIECIE MATERIAŁÓW PROJEKTU EDUKACJA DLA GODNOŚCI

Ten pakiet został opracowany dzięki współpracy edukatorów/ek praw człowieka Amnesty International z nauczycielami/kami i młodymi aktywistami/kami z następujących krajów: Burkina Faso, Dania, Ghana, Włochy, Kenia, Malezja, Maroko, Nepal, Norwegia, Polska, Filipiny, Sierra Leone, Słowenia, Republika Południowej Afryki, Wielka Brytania i Zimbabwe. W przygotowaniu materiałów uczestniczyli/ły również członkowie i członkinie Youth Network działającej w ramach Amnesty International oraz Zespół kampanii Żądamy Godności w Sekretariacie Międzynarodowym.

Ten pakiet jest wynikiem dynamicznego i angażującego procesu wymiany doświadczeń i uczenia się. Praca nad nim zjednoczyła ludzi pracujących w różnych kontekstach i kulturach, z różnymi doświadczeniami, z globalnej Północy i globalnego Południa. Wszystkie osoby zaangażowane w projekt miały swój wkład w tworzenie i pilotowanie materiałów edukacyjnych poprzez pracę z różnorodną grupą edukatorów/ek i młodych ludzi.

Materiały te zostały opracowane w ramach projektu Edukacja dla Godności realizowanego przez Amnesty International, który wspiera światową kampanię Żądamy Godności. Projekt jest współfinansowany przez Komisję Europejską.

Aktywiści/aktywistki Amnesty International podczas uruchomienia w Nowym Jorku, w USA, Licznika Umieralności Okołoporodowej, który śledzi liczbę zgonów okołoporodowych na świecie, wrzesień 2010 r.

Ludzie mieszkający w okolicy Boeng Kak Lake są zagrożeni przymusową eksmisją z powodu projektowanych budynków korporacji, Phnom Penh, Kambodża, sierpień 2010 r.

1 BADANIE UBÓSTWA

CZYM JEST UBÓSTWO?

“Nie będziemy szczędzić wysiłków, aby uwolnić naszych braci – mężczyzn, kobiety i dzieci – od przynębiających i niehumanitarnych warunków skrajnego ubóstwa ... W związku z tym postanawiamy dążyć do zapewnienia pełnej ochrony i wsparcia we wszystkich krajach obywatelskim, politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym prawom, jakie przysługują wszystkim ludziom.”

Deklaracja Milenijna Narodów Zjednoczonych, wrzesień 2000 r.

Ubóstwo nie jest nowym zjawiskiem i istnieje wszędzie. W każdym kraju świata, włączając kraje najbogatsze, są ludzie żyjący w ubóstwie. Ubóstwo ma wiele wymiarów – nie chodzi w nim tylko o to, ile pieniędzy zarabiają ludzie. Ubóstwo oznacza brak wystarczającej ilości czystej wody i jedzenia. Oznacza brak dachu nad głową, brak dostępu do skutecznej opieki medycznej, brak możliwości wystania dzieci do szkoły. Oznacza brak dostępu do zasobów, usług, władzy, brak wyboru i bezpieczeństwa, których wszyscy potrzebujemy, żeby cieszyć się prawami człowieka. Oznacza marginalizację i dyskryminację.

Romska kobieta żyjąca bez bieżącej wody myje ręce swojej córce na dzień przed przymusową eksmisją ich społeczności z ulicy Skadarska, Belgrad, Serbia, sierpień 2011r.

Życie w ubóstwie zwiększa prawdopodobieństwo naruszeń praw człowieka. Ponad miliard ludzi na świecie żyje w slumsach albo „nieformalnych osiedlach”. Wielu nie ma wystarczających warunków mieszkalnych i dostępu do podstawowych usług. Ich sytuacja pogarsza się, kiedy władze eksmitują ich z prowizorycznych domów. To stanowi przykład tego, jak naruszenia praw człowieka stają się przyczyną błędnego koła ubóstwa: jeśli twój dom jest zburzony, a cały twój dobytek zniszczony, możesz być zmuszony/zmuszona przenieść się w inne miejsce, gdzie nie będziesz w stanie zarobić na swoje utrzymanie.

Szczególnie narażone są dzieci i młodzi ludzie żyjący w ubóstwie. W 2009 r. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) ogłosiła, że 8.1 miliona dzieci umiera, zanim osiągnie wiek pięciu lat. Dzieci te umierają na uleczalne i możliwe do uniknięcia choroby, będące bezpośrednim skutkiem ubóstwa i niedożywienia. Dzieci, które dorastają w ubóstwie często nie mają możliwości wykształcenia – na świecie 67 milionów z nich nie poszło do szkoły w roku szkolnym 2009/2010.

Ubóstwo nie jest przypadkiem, nie jest też winą tych, którzy na co dzień żyją w tym stanie. Często oznacza bycie napiętnowanym/napiętnowaną przez resztę społeczeństwa oraz obwinianym/obwinianą o własne ubóstwo. Możesz być wówczas wykorzystywanym/wykorzystywaną przez innych i traktowanym/traktowaną z obrzydzeniem i pogardą. Ubóstwo może być również odzwierciedleniem marginalizowania i dyskryminowania ludzi w społeczeństwie. Przykładowo, istnieje większe prawdopodobieństwo, że to kobiety i dziewczęta, a nie mężczyźni i chłopcy, będą żyli w ubóstwie. W wielu „bogatych” europejskich krajach Romowie żyją w rażąco nieodpowiednich warunkach, bez odpowiednich warunków mieszkaniowych, sanitarnych, edukacji i wody.

Ważne jest, aby wyjść poza uogólnienia takie jak „biedni ludzie”, „biedne społeczności”, kiedy mówi się o ubóstwie w odniesieniu do społecznej nierówności i dyskryminacji. Kategorie te są bardzo zróżnicowane. Niektórzy ludzie są biedniejsi od innych ze względów historycznych, społecznych, kulturowych. Łączy nas to, że wszyscy zasługujemy na godność i szacunek dla naszych praw, które są przynależne każdemu człowiekowi.

Ludzie żyjący w ubóstwie opisują swoje doświadczenie następującymi słowami:

- Brak poczucia bezpieczeństwa
- Dyskryminacja
- Marginalizacja
- Słabość
- Upokorzenie
- Bezsilność
- Wykorzystywanie
- Niepokój
- Wykluczenie

(Voices of the Poor, Bank Światowy, 2000 r.)

- Międzynarodowa granica ubóstwa oznacza konieczność przetrwania za mniej niż 1.25\$ dziennie
 - Około 1.400 milionów ludzi – jedna osoba na cztery – na globalnym Południu żyje poniżej międzynarodowej granicy ubóstwa. Siedemdziesiąt procent z nich to kobiety i dziewczynki.
- (Bank Światowy, 2010 r.)

Ubóstwo sprawia, że ludzie czują się wykluczeni, upokorzeni i bezsilni. Może w związku z tym wpływać na ich zdolność uczestnictwa w życiu obywatelskim, społecznym, politycznym, kulturalnym ich małych społeczności i szerszego społeczeństwa. Ubóstwo daje ludziom poczucie, że ich głos nie jest słyszany.

Kobiety wskazują na kanał zablokowany przez ścieki i nieczystości, znajdujący się blisko ich domów na nieformalnym osiedlu Kibera-Soweto, Kenia, marzec 2009 r.

KOBIETY I UBÓSTWO

“Kobiety na całym świecie w sposób nieporównywalnie większy dotyka ubóstwo... w ich przypadku istnieje większe prawdopodobieństwo ubóstwa oraz głodu. Jest to wynikiem systematycznej dyskryminacji, której doświadczają w sferach edukacji, opieki zdrowotnej, zatrudnienia i kontroli majątku... Życie w ubóstwie może też oznaczać niewystarczającą ochronę przed przemocą oraz brak głosu w procesie podejmowania decyzji.”

Jednostka Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płci i Uwłasnowolnienia Kobiet (UN Women)

Najczęstszą przyczyną nierówności społecznej jest dyskryminacja ze względu na płeć. W wielu kulturach dziewczęta uczą się gotować, sprzątać, pracować i opiekować się członkami/członkiniami bliższej i dalszej rodziny. Oczekuje się, że naberą te umiejętności, jako że są one niezbędne by mogły zostać żonami i matkami. W rezultacie często nie mogą one korzystać z edukacji, której rola jest decydująca w procesie uwłasnowolnienia oraz dla uniknięcia ubóstwa.

Nawet w przypadkach gdy dziewczęta i kobiety mają dostęp do edukacji i zatrudnienia, zazwyczaj dalej odpowiedzialne są za prowadzenie domu. Oznacza to, że wiele kobiet pracuje w dwój albo trójnasób – wykonując obowiązki w pracy, prace domowe, opiekując się dziećmi, a w wielu przypadkach – dodatkowo, wolontariacko pracując w swoich społecznościach.

Spółeczna nierówność jakiej doświadczają dziewczęta i kobiety oznacza ich dotkliwsze narażenie na ubóstwo, niż ma to miejsce w przypadku chłopców i mężczyzn. Na wszystkich kontynentach i we wszystkich społeczeństwach dotyka ich nierówność, dyskryminacja z powodu zapisów prawa, polityki, w życiu codziennym, w dostępie do usług, możliwości i zasobów. Często doświadczają więcej niż jednego typu dyskryminacji, jeśli należą do społeczności ludów rdzennych albo grup mniejszościowych, z powodu rasy, kasty, pochodzenia etnicznego czy niepełnosprawności.

Ubóstwo jakiego doświadczają dziewczęta i kobiety jest bezpośrednio związane z naruszeniami i praw człowieka, które dotyczą je jako grupę oraz każdą z nich z osobna, zarówno w prywatnej, jak i publicznej sferze życia.

Kobieta podlewa rośliny przed swoim domem, wieś Taman, prowincja Oddar Meanchey, Kambodża, marzec 2011r.

© Amnesty International

INNE FORMY DYSKRYMINACJI I UBÓSTWA

Idee, postawy i wartości w danej kulturze mogą kształtować społeczną „wartość” jednostek i grup ludzi. Poszczególne cechy, z którymi rodzi się dana osoba używane są w celu określenia wartości tego człowieka i decydują o jego dostępie to możliwości, praw i zasobów. Stygmatyzacja i dyskryminacja mogą mieć miejsce z różnych powodów, takich jak:

- Rasa i kolor
- Etniczność
- Płeć
- Język
- Religia
- Poglądy polityczne albo inne
- Narodowe albo społeczne pochodzenie
- Kasta
- Majątek
- Niepełnosprawność
- Wiek
- Narodowość
- Stan cywilny i pozycja w rodzinie
- Orientacja seksualna i tożsamość płciowa
- Brak obywatelstwa
- Stan zdrowia (na przykład ludzie żyjący z HIV/AIDS)
- Miejsce zamieszkania
- Status społeczny i warunki społeczne
- Ubóstwo

Co oznacza dyskryminacja?

Dyskryminacja oznacza bycie wykluczonym/wykluczoną, ograniczonym/ograniczoną albo traktowanym/traktowaną inaczej, w sposób, który pozbawia praw człowieka. Położenie kresu wszelkim formom dyskryminacji jest podstawą, która umożliwi ludziom domaganie się praw człowieka oraz korzystanie z nich.

Kobiety kąpią się, piorą swoje ubrania oraz myją sprzęt do gotowania w otwartym strumieniu w Honiara, Wyspy Salomona, marzec 2011 r.

PRÓBY ZWALCZANIA UBÓSTWA – MILENIJNE CELE ROZWOJU NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Milenijne Cele Rozwoju Narodów Zjednoczonych (MDGs: The UN Millennium Development Goals) wywodzą się z Deklaracji Milenijnej przyjętej przez światowych przywódców w 2000 r. MDGs są celami, które oferują rządów i instytucjom rozwojowym punkty odniesienia i wskaźniki przy walce z ubóstwem.

MDGs skupiają się na ośmiu obszarach:

- Wyeliminowanie skrajnego ubóstwa i głodu
- Zapewnienie powszechnego nauczania na poziomie podstawowym
- Promowanie równości płci i awans społeczny dla kobiet
- Zmniejszenie wskaźnika umieralności dzieci
- Poprawa stanu zdrowia kobiet i matek
- Ograniczyć rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób
- Stosowanie zrównoważonych metod gospodarowania zasobami naturalnymi
- Stworzenie globalnego partnerskiego porozumienia na rzecz rozwoju

Jeśli do 2015 r. uda osiągnąć się te cele, ubóstwo na świecie zmniejszy się o połowę, a uratowanych zostanie dziesiątki milionów istnień.

Główną słabością struktury MDGs jest brak odzwierciedlenia zobowiązań poszczególnych krajów pod względem międzynarodowego prawa praw człowieka. MDGs w dużej mierze milczą w temacie praw człowieka. Odniesienie się do praw człowieka wymaga, aby działania mające na celu zmniejszenia ubóstwa:

- zidentyfikowały i odniosły się do kwestii dyskryminacji
- promowały równość, w tym równość płci
- we właściwy sposób skupiły się na najbardziej marginalizowanych i narażonych ludziach i społecznościach
- uznały za priorytet realizację minimum podstawowych praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych dla wszystkich, oraz
- umożliwiły wszystkim ludziom wypowiedzenie się przy okazji decyzji, które mają wpływ na ich życie

Wszelkie wysiłki zlikwidowania ubóstwa, łącznie z MDGs, muszą odnieść się do kwestii wykluczenia i dyskryminacji oraz uznać potencjał praw człowieka do zmobilizowania ludzi i budowania wsparcia dla działań prowadzących do realizacji postawionych celów.

Czynniki, które również przyczyniają się do światowego ubóstwa to:

- zniszczenie środowiska
- klęski naturalne
- zmiany klimatyczne
- konflikty, władza i korupcja

Powyższe kwestie będą tematem rozważań podczas ćwiczeń.

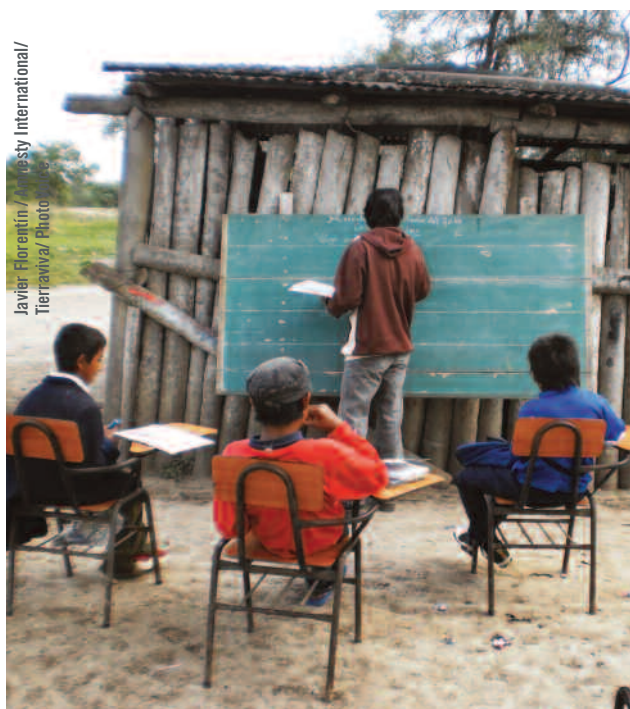
© UNICEF/R. Gangale

Przydatna literatura na temat ubóstwa

- Amnesty International, *Human rights for human dignity: A primer on economic, social and cultural rights* (Indeks: POL 34/009/2005), www.amnesty.org/en/library/info/POL34/009/2005/en
- Amnesty International, *From promises to delivery: Putting human rights at the heart of the Millennium Development Goals* (Indeks: IOR 41/012/2010), www.amnesty.org/en/library/info/IOR41/012/2010/en
- *Od Ubóstwa do Godności* Dignity International jest darmowym narzędziem ułatwiającym rozwijanie podstawowych zasobów organizacji przeznaczonym dla fasilitatorów/facilitatorek prowadzących sesje edukacyjne na temat kwestii rozwoju związanych z prawami człowieka. Odwiedź: www.dignityinternational.org/resources.html

Użyteczne linki

- Ubóstwo i prawa człowieka:
www.amnesty.org/en/demand-dignity i
www.amnesty.org.uk/povertyaction
- MGDs:
www.un.org/millenniumgoals/poverty.shtml
- Rozwój i ubóstwo:
www.un.org/depts/dhl/poverty/
- Dzieci i ubóstwo:
www.unicef.org/mdg/poverty.html
- Kobiety i ubóstwo:
www.unifem.org/gender_issues/women_poverty_economics
www.undp.org/poverty/focus_gender_and_poverty.shtml
www.unifem.org/gender_issues/women_poverty_economics/facts_figures.php
www.undp.org/poverty/focus_gender_and_poverty.shtml

Javier Florentin / Amnesty International / TerraViva/ Photo

Z lewej: Uczniowie/uczenice w autochtonicznych społecznościach Yakye Axa i Sawhoyamaya w Paragwaju uczą się na dworze, po tym jak zostali/zostają wysiedleni/wysiedlone z tradycyjnie zamieszkiwanego obszaru, czerwiec 2010 r. Zdjęcie na stronie 12: Wysiedlone dzieci przeglądają śmieci w poszukiwaniu użytecznych rzeczy przed osiedlem Bulu Kontrol, Puntland, Somalia, maj 2011 r.

ĆWICZENIE NR 1

CZYM JEST UBÓSTWO?

CELE

- Poszerzenie świadomości uczestników/uczestniczek w zakresie tego co oznacza ubóstwo i jak wygląda życie w ubóstwie w różnych społecznościach i krajach.
- Zbadanie relacji między ludzkimi pragnieniami, potrzebami a ubóstwem.

CZAS TRWANIA

60-90 minut.

CZEGO POTRZEBUJESZ

- Tablica albo flipchart
- Marker i długopisy/ołówki dla każdej grupy
- Taśma malarska
- Arkusze A5 ALBO kawałki papieru ALBO post-ity
- Sprzęt do odtwarzania muzyki relaksacyjnej (jeśli uznamy za stosowne)

TO ĆWICZENIE MA 6 KROKÓW

- Krok nr 1: **Osobista refleksja** – “Rzeczy, których kiedyś chciałem/chciałam, potrzebowałem/potrzebowałam...”
- Krok nr 2: **Dzielenie się doświadczeniami**
- Krok nr 3: **Jakie są podstawowe ludzkie potrzeby?**
- Krok nr 4: **Czym jest ubóstwo?**
- Krok nr 5: **Podejmowanie działania**
- Krok nr 6: **Ewaluacja**

WSKAZÓWKI DLA FACYLITATORA/FACYLITATORKI

- ✓ W razie potrzeby możesz podzielić ćwiczenie na dwie 45-minutowe sesje. W części pierwszej, zanim przedstawiś pojęcie ubóstwa, skup się na rozmowie o pragnieniach i potrzebach uczestników/uczestniczek. W części drugiej przedyskutujcie wyniki poprzedniej sesji oraz lokalny i globalny wymiar zmian, które można wprowadzić.
- ✓ Jeśli podzielisz ćwiczenie, poproś osoby uczestniczące, aby w trakcie przerwy przeprowadziły badania na temat ubóstwa, na przykład znalazły zdjęcia, definicje, historie o ubóstwie w gazetach albo internecie.
- ✓ Ćwiczenie zaczyna się od refleksji, która ma za zadanie stworzyć relaksującą atmosferę, dzięki czemu młodzi ludzie będą mogli dzielić się doświadczeniami, wyciągać wnioski i otwarcie dyskutować. Te przygotowania są ważne dla łagodnego wprowadzenia uczestników/uczestniczek w ćwiczenie.
- ✓ Stwórz przyjazne środowisko ułatwiające uczenie się, budujące zaufanie i dające osobom uczestniczącym swobodę dzielenia się pomysłami i refleksjami. Jeśli uznasz, że to konieczne, zaproponuj krótkie przerwy na „energizery” i „lodołamacze”, które pozwolą uczestnikom/uczestniczkom poznać się nawzajem i przełamać barierę komunikacyjną. Ustal podstawowe zasady, na przykład – słuchamy się wzajemnie, szanujemy pomysły i uczucia innych (więcej informacji w Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek).
- ✓ Jeśli nie masz zbyt wiele czasu, żeby przeprowadzić całe ćwiczenie, rozważ opuszczenie kroku nr 3.

Krok nr 1: Osobista refleksja – “Rzeczy, których kiedyś chciałem/chciałam potrzebowałem/potrzebowałam...”

Stwórz relaksującą atmosferę

■ Wytlumacz uczestnikom i uczestniczkom, że będą zastanawiać się czego pragną i potrzebują ludzie i nad tym, co oznacza ubóstwo. Jeśli uznasz to za stosowne, włącz relaksującą muzykę. Poproś osoby uczestniczące, żeby zamknęły oczy, wsłuchały się w muzykę, świadomie oddychały, ale nie zmieniały oddechu.

Przypominanie sobie rzeczy, których bardzo chcieliśmy/chciałyśmy, czuliśmy/czułyśmy, że ich potrzebujemy, ale których nigdy nie dostaliśmy/dostałyśmy

■ Kiedy poczujesz, że wszystkie osoby są zrelaksowane, poproś je, żeby przypomnieli sobie czas, kiedy chcieli albo czuli, że potrzebują jakiejś konkretnej rzeczy, ale nie mogli jej dostać. Pomóż im sobie to przypomnieć, zadając następujące pytania:

1. Co to było?
2. Co zrobiłeś/zrobiłaś, żeby to dostać?
3. Jakie przeszkody doprowadziły do tego, że nie dostałeś/dostałaś tej rzeczy?
4. Czy wiążesz konkretnych ludzi albo zdarzenia z faktem, że tego nie dostałeś/dostałaś?
5. Jak się wtedy czułeś/czułaś?

■ Aby ośmielić osoby uczestniczące, zasugeruj, kierując się ich wiekiem, rzeczy, których mogły chcieć albo potrzebować, na przykład- nowe buty, zwierzątko, komputer, praca, pieniądze, itd.

Krok nr 2: Dzielenie się doświadczeniami

■ Zapisz wyżej wymienione pytania na tablicy albo flipcharcie lub rozdaj wydrukowane na kartkach – to pozwoli uczestnikom/uczestniczkom je zapamiętać.

■ Podziel osoby uczestniczące na pary albo małe grupy (3-4-osobowe). Poproś, aby podzieliły się wspomnieniami sytuacji, kiedy nie dostały tego, czego pragnęły oraz jak się wtedy czuły.

■ Zaproś wszystkich do pracy na forum.

- Poproś grupy o opowiedzenie o:
- ◆ rzeczach, które chcieli/chciały, a których nie dostali/dostały;
 - ◆ przeszkodach – wydarzeniach, rzeczach – które uniemożliwiły im dostanie tego czego pragnęli/pragnęły

■ Jeśli niektóre osoby niechętnie dzielą się informacjami, zaproponuj przykłady z własnego życia, albo poproś o to konkretne osoby.

Uwaga! Nie jest konieczne, żeby wszyscy dzielili się wspomnieniami (również ze względu na limit czasu).

■ Zapytaj osoby uczestniczące jak czuły się, kiedy nie dostały tego czego pragnęły i zapisz ich słowa na tablicy albo flipcharcie.

■ Krótko podsumuj przyczyny faktu, że nie zawsze dostajemy to, czego pragniemy. Skup się na dostępności środków, takich jak pieniądze, edukacja, praca, władza innych ludzi (zwłaszcza rodziców) nad nami i ich troska o nasze zdrowie.

■ Zapytaj uczestników i uczestniczki **jaka jest różnica między ludzkimi “pragnieniami” a “potrzebami”**.

■ Poproś o sugestie **podstawowych potrzeb** (rzeczy, których potrzebujemy, żeby przetrwać i żyć z godnością, na przykład woda, jedzenie, schronieniem ubrania, elektryczność, itd.)

■ Zapisz rezultaty na tablicy albo flipcharcie.

Krok nr 3: Jakie są podstawowe ludzkie potrzeby?

Tą część przeprowadź z całą grupą albo podziel uczestników/uczestniczki na dwie grupy. Jeśli wybierzesz drugą opcję, poproś jedną z grup o skupienie się na myśleniu „W naszej społeczności”, a drugą „Na świecie.”

■ W lewym górnym rogu tablicy albo flipcharta napisz „**W naszej społeczności/w naszym społeczeństwie**”, w prawym górnym rogu, „**Na świecie**”. Narysuj pionową linię między kategoriami, aby stworzyć 2 kolumny.

■ Zacznij od skupienia się na „**W naszej społeczności/naszym społeczeństwie**”. Odnieś się do listy ludzkich potrzeb, którą osoby uczestniczące właśnie opracowały. By ułatwić dyskusję, zadaj następujące pytania:

1. Które osoby albo grupy w naszej społeczności nie mają dostępu do potrzeb, które uznajemy za podstawowe/dla których osób dostęp do nich jest utrudniony?
2. Dlaczego jest im ciężko zrealizować swoje podstawowe potrzeby?

■ Zapisz odpowiedzi uczestniczek i uczestników na tablicy albo flipcharcie pod odpowiednim nagłówkiem.

■ Powtórz czynność, tym razem koncentrując się na kategorii „**Na świecie**”.

■ Zauważ podobieństwa i różnice w odpowiedziach w obydwu kolumnach i zachęć uczestników i uczestniczki do wyrażenia opinii.

■ Podsumuj powody, dla których podstawowe potrzeby niektórych ludzi nie są spełniane. Podkreśl, że często są to podobne grupy osób, zarówno na świecie jak i lokalnie. Do tych ludzi będą należeć kobiety, grupy mniejszościowe i młodzi ludzie. Te grupy społeczne często dotyka dyskryminacja i to właśnie one mają większe problemy niż inni z dostępem do dóbr takich jak edukacja czy praca.

Opcjonalne ćwiczenie dodatkowe:**Zbadaj ubóstwo – lokalnie i na świecie**

- Zachęć osoby uczestniczące, aby poszukały podstawowych faktów i statystyk na temat lokalnej sytuacji oraz/albo kwestii ubóstwa, łącznie z tym ilu ludzi i jakie konkretnie grupy ludzi żyją w ubóstwie.
- Poproś osoby uczestniczące o zaprezentowanie wyników prac na następnym spotkaniu.

Dziecko zbiera wodę w slumsie Soweto, Kibera, w największym nieformalnym osiedlu w Kenii, marzec 2009 r.

Krok nr 4: Czym jest ubóstwo?

- Poproś osoby uczestniczące, aby pracowały w grupach. Każdej grupie daj kartkę papieru i marker.
- Napisz na tablicy albo flipcharcie **“Czym jest ubóstwo?”** (na środku, na górze).
- Poproś grupy, aby zastanowiły się jakie mają skojarzenia ze słowem “ubóstwo” i zapisały na swojej kartce papieru słowa kluczowe.
- Poproś każdą z grup o odczytanie słów i przyklepnięcie kartki papieru na flipcharcie pod nagłówkiem „Czym jest ubóstwo?”.
- Kiedy wszystkie grupy skończą, poproś o ponowne przyjrzenie się słowom kluczom (albo poproś kogoś o odczytanie słów na głos).
- Otwórz dyskusję na temat „czym jest ubóstwo?”. Zadań następujące pytania, aby pomóc w dyskusji:

1. Jakie pomysły pojawiły się w więcej niż jednej grupie?
2. Jakie były różnice między odpowiedziami i dlaczego?

- Aby ułatwić udział w dyskusji, poproś osoby uczestniczące, aby wyobraziły sobie, że muszą przetrwać dzień, mając do dyspozycji 5 złotych:

1. Co kupiłoby?
2. Gdzie mogłoby zamieszkać?
3. Na co nie byłoby ich stać?
4. Jak by się czuły?

- Podsumuj wspólne pomysły grup i zwróć uwagę na związek ubóstwa z podstawowymi potrzebami ludzkimi, które uczestniczki i uczestnicy wymienili/ły poprzednio:

- ☑ Ubóstwo ma miejsce, kiedy ludzie nie mają czystej wody albo wystarczającej ilości jedzenia.
- ☑ Ludzie żyjący w ubóstwie często nie mają odpowiedniego miejsca zamieszkania ani schronienia, nie mają też dostępu do skutecznej służby zdrowia i edukacji.
- ☑ Ubóstwo jest związane z brakiem wykształcenia, pracy oraz pensji, z której może opłacić podstawowe ludzkie potrzeby i umożliwić przetrwanie.
- ☑ Ludzie żyjący w ubóstwie mogą czuć się wykluczeni, sfrustrowani, bezsilni i mogą mieć problem z dostępnością środków, które pomogłyby im wyjść z tej sytuacji.
- ☑ Ludzie albo grupy, które są marginalizowane, dyskryminowane i wykluczone często czują bezsilność i mają wrażenie, że ich głos jest ignorowany albo nie jest słyszany przez tych, którzy podejmują decyzje.

Opcjonalne ćwiczenie dodatkowe

Porozmawiajcie o innych czynnikach, które przyczyniają się do światowego ubóstwa, takich jak:

- zniszczenie środowiska
- klęski naturalne
- zmiany klimatyczne
- konflikty, władza i korupcja

Porozmawiajcie o tym, jaki mogą one mieć wpływ na życie ludzi. Czy osoby uczestniczące chciałyby dodać coś do tej listy? Jeśli masz czas, zachęć uczestników i uczestniczki do zajęcia się jedną z tych przyczyn w podgrupach. Mogą skorzystać z internetu albo korzystać tylko z tej wiedzy, którą już posiadają. Na koniec poproś o podzielenie się ze wszystkimi wynikami dyskusji, zachęć do zadawania pytań i dzielenia się refleksjami.

Krok nr 5: Podejmowanie działania

■ Jeśli to twoje pierwsze spotkanie z tą grupą, opowiedz o kampaniach, **które obecnie prowadzi Amnesty International** oraz o działaniach dotyczących ubóstwa i praw człowieka. Zachęć do odwiedzenia stron internetowych wskazanych poniżej.

■ Zachęć uczestników i uczestniczki do dzielenia się pomysłami na temat działań, które można podjąć w swoich szkołach, w domach, w lokalnych społecznościach, aby zwiększyć wśród ludzi świadomość w zakresie ubóstwa i jego związku z prawami człowieka.

■ **Staraj się być konkretną/konkretnym, kreatywną/kreatywnym i interesującą/interesującym.** Zaproponuj napisanie krótkiej sztuki teatralnej albo piosenki wykorzystującej pomysły, które pojawiły się w ćwiczeniu i zachęć do zaprezentowania jej innym w celu zwiększenia świadomości problemu. Inne możliwości to robienie zdjęć, malowanie obrazów albo rysowanie w celu zilustrowania czym dla ludzi jest ubóstwo i zorganizowanie wystawy w korytarzu szkolnym albo świetlicy.

■ **Ważne jest, aby każde ćwiczenie zakończyć przynajmniej jednym działaniem.** Amnesty International chce usłyszeć co robicie. Skontaktuj się z biurem Amnesty International w Warszawie i opowiedz o swoich działaniach!

■ Podziel się pomysłami i kreatywnością z innymi młodymi ludźmi na świecie przy pomocy strony Żądamy Godności:

www.amnesty.org/demand-dignity

amnestyglobal
demanddignityglobal

@amnestyonline
@demanddignity
#demanddignity

Krok nr 6: Ewaluacja

■ Jeśli masz czas, przeprowadź krótką ewaluację ćwiczenia. Skup się na tym co uczestnikom/uczestnikom podobało się w ćwiczeniu i w sposobie jego przeprowadzenia, a co nie. Więcej informacji na temat technik ewaluacji znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

Kobiety w Kenema odgrywają przedstawienie dotyczące umieralności okołoporodowej, Sierra Leone, wrzesień 2009 r.

Dwie siostry zmywają talerze w swoim domu na ulicy Skadarska przed ich przymusowym wysiedleniem z osiedla romskiego, na którym mieszkały, Belgrad, Serbia, sierpień 2011 r.

2

BADANIE PRAW CZŁOWIEKA

CZYM SĄ PRAWA CZŁOWIEKA?

Prawa człowieka są podstawowym katalogiem uprawnień i gwarancji, poczynając od prawa do życia. Są *przynależne wszystkim istotom ludzkim*, co oznacza, że żaden człowiek na świecie nie powinien być kiedykolwiek pozbawiony swoich praw, w żadnym momencie i z żadnego powodu. Nikt nie musi zarobić sobie albo zasłużyć na prawa człowieka. Należą się wszystkim ludziom od urodzenia.

Ideały praw człowieka i leżące u ich podłoża wartości godności, wolności i równości były widoczne w różnych religiach, kulturach i ruchach. Jednym z przykładów jest lód Mandinków z Afryki Zachodniej, który w XIII wieku opracował kartę znaną jako „Fuga Kurukan”. Zawierała ona zasady równości i szacunku wobec innych, jak również prawo do zadośćuczynienia za straty. Zabraniała również niewolnictwa i oznajmiała, że dopóki jest dostępne jedzenie, nikt nie będzie chodził głodny.

W późnym wieku XVIII ludzie związani z Rewolucją Francuską i Amerykańską spisali karty praw. Zawierały one koncepcje takie jak „dążenie do szczęścia”, „równość”, „braterstwo”. Domagały się również prawa do związków zawodowych, bezpiecznych warunków pracy oraz układu zbiorowego pracy.

Prawa człowieka są głęboko zakorzenione w historycznych walkach o samodecydowanie, demokrację i niezależność. Ludzie zaangażowani w te walki chcieli nie tylko wolności politycznych, ale również sprawiedliwości społecznej.

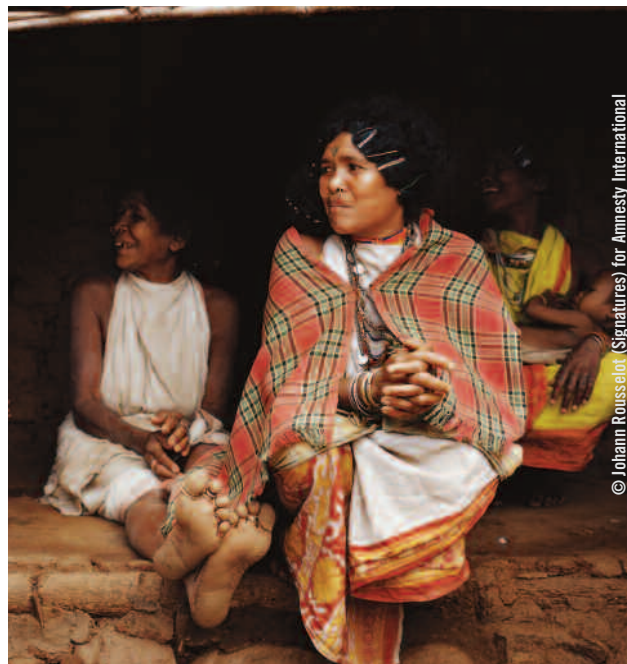
Członkowie/członkinie plemienia Dongria Kondh w Orissa w Indiach stanęli/stanęły w obliczu przymusowego wysiedlenia i utraty swoich środków do życia, kiedy opracowano projekt kopalni boksytu w Niyamgiri Hills, 2008 r.

DYSKRYMINACJA I PRAWA CZŁOWIEKA

Jak wspomniano w sekcji nr 1, ludzie żyjący w ubóstwie często są dyskryminowani. Może to oznaczać, że nie mają oni dostępu do pewnych możliwości, środków albo praw. Do dyskryminacji może dochodzić między jednostkami, jej podstawą mogą być wierzenia i zwyczaje danej kultury, może też być ona zinstytucjonalizowana przez prawo.

Ludzie są dyskryminowani z różnych powodów (lista na stronie 11). Wiele osób jest dyskryminowanych z kilku powodów jednocześnie, co prowadzi do wielokrotnej marginalizacji.

Dyskryminacja pogarsza społeczne wykluczenie, marginalizację i utrudnia dostęp do środków – takich jak pieniądze, zamieszkanie, praca – oraz usług – takich jak edukacja czy opieka zdrowotna. Grupy, które często doświadczają dyskryminacji – rdzenni mieszkańcy, imigranci, mniejszości, dzieci, ludzie niepełnosprawni i uchodźcy, kobiety i dziewczynki – są najbardziej marginalizowanymi i pokrzywdzonymi grupami ludności. Położenie kresu wszelkim formom dyskryminacji jest niezbędne, aby umożliwić ludziom domaganie się i korzystanie z praw człowieka.

© Johann Rousselot (Signatures) for Amnesty International

PRAWA CZŁOWIEKA I WARTOŚCI

Prawa człowieka są silnie związane z fundamentalnymi ludzkimi wartościami, takimi jak:

- **wolność**
- **sprawiedliwość**
- **pokój**
- **godność**
- **równość**
- **brak dyskryminacji**
- **różnorodność**
- **poczucie przynależności**

© Amnesty International

ZASADY PRAW CZŁOWIEKA

Prawa człowieka są często opisywane jako “niezbywalne”, “niepodzielne” i “współzależne”:

- **Niezbywalne** oznacza, że prawa człowieka nie mogą być odebrane w żadnych okolicznościach, łącznie z wojną albo sytuacjami krytycznymi.
- **Niepodzielne** oznacza, że wszystkie prawa człowieka są tak samo ważne. Nikt, nie może zdecydować, że niektóre z praw są ważniejsze niż inne.
- **Współzależne** oznacza, że jeśli naruszone jest jedno z praw, ma to negatywny wpływ na inne. Podobnie, jeśli jakieś prawo jest zrealizowane, przyczynia się to do realizacji innych praw.

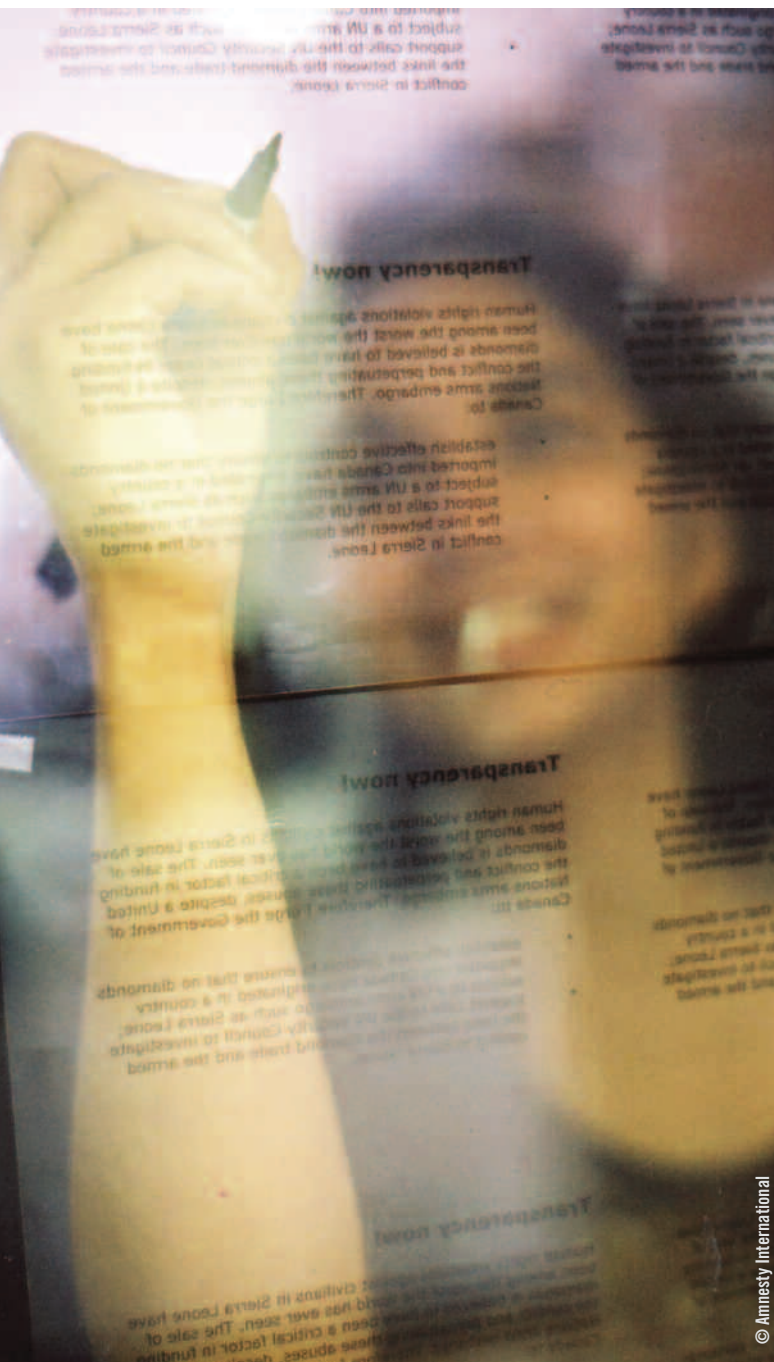
Prawa człowieka istnieją niezależnie od instytucji i struktur, których zadaniem jest organizowanie, administrowanie i kontrolowanie społeczeństw, takich jak rządy i organizacje religijne, jednak ich doktryny są często w konflikcie z zasadami praw człowieka. Na przykład, uznanie homoseksualizmu za nielegalny pogwałca prawa lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych (LGBT). Podobnie, przyzwalanie na obrzezanie kobiet (FGM) jest poważnym naruszeniem ich praw.

Prawa człowieka są realizowane poprzez prawną ochronę i ich egzekwowanie przez konstytucje państwowe i prawa. Na skalę światową, przyjmuje to formę oficjalnych umów wynegocjowanych między krajami – zwanych traktatami – i prawa międzynarodowego. Prawa i traktaty mają na celu prawnie zobowiązać kraje do promowania i ochrony praw człowieka.

Liderka społeczności w Missirah w Senegalu podejmująca działania zmierzające do zmiany życia kobiet, kwiecień 2011 r.

POWSZECHNA DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (PDPCh) została spisana w 1948 r., w następstwie drugiej wojny światowej. Można traktować ją jako wizję ludzkiej godności i świata, który uznaje prawa wszystkich ludzi – obywatelskie, polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturalne. Deklaracja jest uznana międzynarodowo i stanowi fundamentalny punkt odniesienia przy promowaniu, respektowaniu i ochronie praw człowieka.

PDPCh zawiera szereg praw, łącznie z prawem każdego człowieka do życia, wolności, swobody wypowiedzi, prawem do pożywienia, odpowiednich warunków mieszkania, pracy i opieki społecznej. Leży u podstaw pracy wielu organizacji międzynarodowych, w tym Amnesty International.

Aktywistka Amnesty International Kanada podpisuje się na arkuszu widokówek z przezroczystego plastiku w ramach kampanii na rzecz transparentności handlu diamentami, czerwiec 2000 r.

UPROSZCZONA WERSJA POWSZECHNEJ DEKLARACJI PRAW CZŁOWIEKA

1 Każdy człowiek jest wolny i wszyscy powinni być traktowani w taki sam sposób.

2 Każdy człowiek jest równy niezależnie od różnic w np. kolorze skóry, płci, religii, języka.

3 Każdy człowiek ma prawo do życia; życia w wolności i bezpieczeństwie.

4 Nikt nie ma prawa traktować cię jak niewolnika ani ty nie możesz nikogo uczynić swoim niewolnikiem.

5 Nikt nie ma prawa cię skrzywdzić ani torturować.

6 Każdy człowiek ma prawo być równym wobec prawa.

7 Prawo jest takie samo dla każdego człowieka, powinno być stosowane w ten sam sposób wobec wszystkich.

8 Każdy człowiek ma prawo domagać się pomocy prawnej, gdy jego prawa nie są przestrzegane.

9 Nikt nie ma prawa do bezprawnego uwięzienia cię albo wydalenia cię z twojego kraju.

10 Każdy człowiek ma prawo do sprawiedliwego i publicznego procesu.

11 Każdy człowiek powinien być uważany za niewinnego do momentu udowodnienia mu winy.

12 Każdy człowiek ma prawo domagać się pomocy jeżeli ktoś próbuje go zranić, ale nikt nie może wejść do twojego domu, otwierać twoich listów albo niepokoić ciebie i twoją rodzinę bez dostatecznego powodu.

13 Każdy człowiek ma prawo do podróżowania tak jak chce.

14 Każdy człowiek ma prawo udać się do innego kraju i domagać się ochrony, jeżeli jest prześladowany albo grozi mu prześladowanie.

15 Każdy człowiek ma prawo znaleźć miejsce w kraju. Nikt nie ma prawa powstrzymać cię przed przeniesieniem się do innego kraju, jeżeli tego chcesz.

16 Każdy człowiek ma prawo zawrzeć związek małżeński i założyć rodzinę.

17 Każdy człowiek ma prawo do posiadania własności i swojego dobytku.

18 Każdy człowiek ma prawo do praktykowania i przestrzegania wszystkich aspektów swojej religii oraz do zmiany religii, jeżeli tylko chce.

19 Każdy człowiek ma prawo do mówienia co myśli i do przekazywania oraz otrzymywania informacji.

20 Każdy człowiek ma prawo do brania udziału w pokojowych zgromadzeniach i do wstępowania do stowarzyszeń.

21 Każdy człowiek ma prawo do uczestnictwa w rządzeniu swoim krajem.

22 Każdy człowiek ma prawo do ochrony socjalnej i do możliwości rozwijania swoich umiejętności.

23 Każdy człowiek ma prawo pracować za uczciwe wynagrodzenie w bezpiecznych warunkach i przynależności do związków zawodowych.

24 Każdy człowiek ma prawo do odpoczynku i przyjemności.

25 Każdy człowiek ma prawo do odpowiedniego standardu życia i do opieki medycznej, gdy jest chory.

26 Każdy człowiek ma prawo uczęszczać do szkoły.

27 Każdy człowiek ma prawo do brania udziału w życiu kulturalnym społeczności.

28 Każdy człowiek musi przestrzegać „porządku społecznego”, który jest konieczny do korzystania z wszystkich tych praw.

29 Każdy człowiek musi szanować prawa innych, społeczną i publiczną wartość.

30 Nikt nie ma prawa usunąć żadnego prawa z tej deklaracji.

Jest to uproszczona wersja Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.

Pełną wersję PDPCz znajdziesz na stronie:
http://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf

RODZAJE PRAW CZŁOWIEKA

PDPCz ustanowiła prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne (ESC) obok praw obywatelskich i politycznych. Prawa obywatelskie i polityczne istniały w wielu społeczeństwach od wieków i były obecne w różnych formach i dokumentach, takich jak konstytucje państw. Mimo, że wszystkie prawa człowieka są niepodzielne i współzależne, prawa ESC są często najważniejsze w kontekście ubóstwa.

Definicja praw ESC została dokładniej opracowana przez MPPGSK w 1966 r. Podobny traktat o prawach obywatelskich i politycznych – MPPOiP został spisany w tym samym czasie. Skupia się on głównie na prawie do życia, wolności i wolności wypowiedzania się.

Większość państw podpisała MPPGSK i MPPOiP. Zobowiązuje je to w świetle prawa międzynarodowego do zagwarantowania i wspierania rozwoju gospodarczych, społecznych, kulturalnych, obywatelskich i politycznych praw każdego człowieka.

PDPCz nie dzieli praw wyraźnie na prawa obywatelskie i polityczne oraz prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne. Niektóre prawa, łącznie z prawem do zgromadzeń i prawami pracowniczymi zawierają pewne aspekty, które tradycyjnie rozpoznawane są jako prawa obywatelskie, oraz inne, które mogłyby być określone jako prawa społeczne. Podkreśla to niepodzielność i współzależność praw człowieka.

Nie zawsze jest łatwo oddzielić prawa obywatelskie od gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Uznaje się jednak, że druga z tych kategorii zawiera:

- Prawa człowieka **w pracy**, zwłaszcza warunki uczciwego zatrudnienia, ochrona przed pracą przymusową i prawo do zakładania oraz członkostwa w związkach zawodowych.
- Prawo **do pracy**.
- Prawo do **edukacji**, łącznie z nieodpłatną i obowiązkową edukacją na poziomie podstawowym, dostępem do dobrej jakości edukacji dostosowanej do odbiorców/odbiorczyń.
- Prawo do możliwie najlepszego **zdrowia fizycznego i psychicznego**, łącznie z prawem do zdrowych warunków zamieszkania i dostępem do niezbędnej opieki zdrowotnej.
- Prawo do odpowiednich warunków **mieszkania**, łącznie z bezpiecznym wynajmem, ochroną przed przymusową eksmisją i dostępem do nadającego się do zamieszkania miejsca w niewygórowanej cenie, dobrej lokalizacji, dostosowanego do warunków mieszkaniowych danej kultury.
- Prawo do **pożywienia**, łącznie z prawem do wolności od głodu i dostępem do wszelkich koniecznych produktów, albo środków, aby je sobie zapewnić.
- Prawo do **wody i warunków sanitarnych** – łącznie z dostępem (fizycznymi i finansowym) do wystarczającej ilości wody pitnej.
- Prawo wszystkich ludzi do uczestniczenia w **życiu kulturalnym**.

Zdjęcie na stronie 27: Aborygeni, włączając dzieci Alyawarr w Terytorium Południowym w Australii, stanęli w obliczu dyskryminacji rasowej i przejęcia ich ziemi przez rząd, sierpień 2009 r.

PRAWA DZIECI

Konwencja o Prawach Dziecka (CRC) została przyjęta przez Zgromadzenie Generalne ONZ 20 listopada 1989 r., a weszła w życie 2 września 1990 r. Składa się z 54 artykułów. 193 państwa członkowskie Konwencji o Prawach Dziecka są zobowiązane szanować, chronić i realizować prawa dziecka. Składają się na nie:

- prawo do życia z rodzicami i rodziną
- prawo do legalnie zarejestrowanego imienia i nazwiska oraz narodowości
- prawo do odpowiedniego standardu życia, oraz
- prawo do dobrej jakości edukacji i opieki zdrowotnej

CRC mówi, że dzieci mają prawo otrzymywać najwyższej jakości usługi i opiekę zdrowotną. Mówi również, że szkoła podstawowa powinna być darmowa i obowiązkowa dla wszystkich dzieci oraz, że mają one prawo do standardu życia odpowiedniego dla ich fizycznego, psychicznego i społecznego rozwoju.

Tych praw ciągle odmawia się dzieciom żyjącym w ubóstwie. Na przykład, zamiast chodzić do szkoły, często zmuszane są do pracy. Narusza to prawo do edukacji oraz prawo do ochrony przed pracą, która grozi ich zdrowiu i rozwojowi społecznemu.

© Rusty Stewart/Amnesty International

PRAWA KOBIET

Konwencja w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet (CEDAW) została przyjęta 18 grudnia 1979 r. przez Zgromadzenie Narodowe ONZ. Do czerwca 2011 r. 187 państw podpisało konwencję.

CEDAW zobowiązuje państwa do przyjęcia zasady równości płci do systemów prawnych. Powinny one usunąć zapisy prawne dyskryminujące kobiety i przyjąć takie, które zabraniają dyskryminacji. Państwa powinny także zagwarantować kobietom skuteczną ochronę przeciw dyskryminacji i podejmować działania w celu wyeliminowaniu problemu.

Ważnym aspektem Konwencji jest to, że uznaje ona rolę państwa w ochronie praw kobiet zarówno w prywatnej, jak i publicznej sferze życia. Podkreśla, że nierówność w życiu prywatnym kobiet przyczynia się do większej nierówności w innych aspektach ich życia.

Ubóstwo, którego doświadczają dziewczynki i kobiety jest bezpośrednio związane z naruszeniami praw człowieka, których doświadczają. W związku z tym, według Programu Rozwoju Narodów Zjednoczonych, promowanie równości płci jest kluczowym warunkiem „ogólnego, demokratycznego, zrównoważonego i wolnego od przemocy rozwoju.”

Łączy się to z zapewnieniem, że dziewczynki i kobiety mają równy dostęp do ważnych usług publicznych, jak opieka zdrowotna czy edukacja, jak również prawo do kredytu, posiadania pieniędzy oraz do sprawiedliwości. Oznacza to również angażowanie ich w sposób znaczący na szczeblu społeczności lokalnej, jak i kraju przy planowaniu, budżetowaniu oraz tworzeniu prawa.

Jacqueline Jean Baptiste docenia możliwość pracy. “Pieniądze z programu pracy pozwalają mi nakarmić moje dzieci” – powiedziała. „Nie wiem co bym bez tego zrobiła.” Haiti, styczeń 2010 r.

INNE KONWENCJE I KARTY

Konwencje i karty wymienione poniżej dotyczą również praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych i zawierają standardy, które muszą być utrzymane przy podejmowaniu prób zwalczania ubóstwa:

Międzynarodowe

- Międzynarodowa Konwencja w sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej (ICERD)
- Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych (KPN)
- Międzynarodowe Forum Ludów Rdcennych

Regionalne

- Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów
- Afrykańska Karta Praw i Dobra Dziecka
- Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej
- Europejska Konwencja Praw Człowieka (ECHR)
- Europejska Karta Społeczna oraz Poprawiona Europejska Karta Społeczna
- Arabska Karta Praw Człowieka
- Amerykańska Konwencja Praw Człowieka

Przydatna lektura na temat praw człowieka

■ Amnesty International, *Human rights for human dignity: A primer on economic, social and cultural rights* (Indeks: POL 34/009/2005) www.amnesty.org/en/library/info/POL34/009/2005/en
Ten podręcznik dla początkujących przedstawia ogólny przegląd praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, opisuje ich zasięg i zawartość, podaje przykłady naruszeń oraz sugeruje co można zrobić, aby je zwalczać. Podkreśla zobowiązania rządów we własnych krajach i ich zobowiązania międzynarodowe, jak również odpowiedzialność międzynarodowych organizacji i korporacji w zakresie praw człowieka

■ Amnesty International Ireland, *Geography, development and human rights: a multimedia teachers' manual for the senior cycle, 2009*, www.amnesty.ie/content/geography-development-and-human-rights
Ten materiał zawiera plan zajęć pomocny przy uczeniu o prawach człowieka z użyciem video, oraz ćwiczenia i gry do wykorzystania w szkole.

■ Amnesty International, *Make our rights Law. Enforce economic, social and cultural rights* (Indeks: ACT 35/002/2010), www.amnesty.org/en/library/info/ACT35/002/2010/en
W tym opisie kampanii, Amnesty International wzywa wszystkie rządy do zagwarantowania, że prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne są realizowane i do zapewnienia skutecznych sposobów reakcji na ich naruszenia.

Uczniowie i uczennice biorą udział w Maratonie Pisania Listów zorganizowanym przez Amnesty International Maroko w Marakeszu, grudzień 2010 r.

Użyteczne linki

■ Amnesty International:
Economic, Social and Cultural Rights for All, 2008
Ta 3-minutowa animacja ilustruje prawo do zadośćuczynienia i Protokół Dodatkowy MPPGSK. Odwiedź: <http://www.youtube.com/watch?v=mm2zDEYmplg>

■ Aby uzyskać więcej informacji na temat praw dzieci, odwiedź stronę UNICEFu: www.unicef.org/crc/

© Amnesty International

ĆWICZENIE NR 2

CZYM SĄ PRAWA CZŁOWIEKA?

CEL

- Zrozumienie istoty praw człowieka przez osoby uczestniczące poprzez refleksję na temat ich osobistych doświadczeń dyskryminacji albo niesprawiedliwego traktowania.

CZAS TRWANIA

60-120 minut.

CZEGO POTRZEBUJESZ

- Kawałki papieru (jeśli to możliwe, w dwóch różnych kolorach)
- Flipchart
- Markery
- Taśma malarska

TO ĆWICZENIE MA 6 KROKÓW

Krok nr 1: **Osobista refleksja** – “To niesprawiedliwe!”

Krok nr 2: **Dzielenie się doświadczeniami niesprawiedliwego traktowania. Przecistawianie się niesprawiedliwości**

Krok nr 3: **Analiza doświadczeń**

Krok nr 4: **Konsekwencje niesprawiedliwego traktowania i dyskryminacji**

Krok nr 5: **Podejmowanie działania**

Krok nr 6: **Ewaluacja**

WSKAZÓWKI DLA FACYLITATORKI/FACYLITATORA

- ✓ Wspominanie sytuacji, w których doszło do niesprawiedliwego potraktowania albo dyskryminacji może spowodować bolesne reakcje, zbyt trudne, aby się nimi dzielić. Upewnij się, że wszyscy rozumieją, że jeśli nie mają na to ochoty, nie muszą dzielić się doświadczeniami. Być może lepiej będzie skupić się na podstawowych prawach oraz/albo dostępie do usług, zamiast poruszać bardziej wymagające tematy.
- ✓ Zachęć osoby uczestniczące, żeby słuchały się nawzajem aktywnie i z szacunkiem. Zwróć uwagę na przejawy gniewu, rozżalenia, bólu.
- ✓ Zadbaj o pozytywną atmosferę dla uczenia się, która umożliwi uczestnikom i uczestniczkom otwarte dzielenie się pomysłami i uczuciami. Stosuj krótkie „energizery” oraz „lodołamacze”, które pozwolą wzmocnić ustalone zasady pracy (zobacz *Poradnik dla Facylitatorów i Facylitatorek*).
- ✓ Do twojej roli facilitatora/facylitatorki nie należy rozstrzyganie dyskusji, a jedynie dodawanie pewności uczestnikom i uczestniczkom poprzez zachęcanie do dzielenia się doświadczeniami. W niektórych przypadkach, jeśli uczestniczka/uczestnik podniesie kwestie przemocy, niesprawiedliwego traktowania albo dyskryminacji, zastanów się, czy nie powinieneś/powinnaś porozmawiać z nimi po sesji w celu udzielenia wsparcia, rady, sugestii jak uzyskać natychmiastową pomoc. Jeśli sytuacja dotyczy szkoły, będzie to możliwe wewnątrz tej instytucji, w innych przypadkach, pomocne będą lokalne organizacje albo telefoniczne linie pomocy.
- ✓ Kontroluj czas. Zwróć uwagę na to, ile czasu zajmuje praca w parach/grupach/trójkach i ich raport z wykonanego zadania w stosunku do czasu trwania całego ćwiczenia. Im więcej czasu przeznaczysz na uzyskiwanie informacji od grup, tym pełniejsze będzie to doświadczenie. Jeśli nie masz zbyt dużo czasu, kontynuuj zaznaczając, że nie wszyscy będą mieli szansę się wypowiedzieć.
- ✓ Jeśli masz wystarczająco dużo czasu, krok nr 2 możesz przeprowadzić w większych grupach zamiast w parach/trójkach, co da uczestnikom i uczestniczkom więcej czasu na przeanalizowanie kwestii, zanim będą prezentować swoje wnioski wszystkim obecnym.

Krok nr 1: Osobista refleksja – “To niesprawiedliwe!”

- Ustal podstawowe zasady wspólnej pracy (patrz Poradnik dla Facylitatorów i Facylitatorek).
- Rozdaj osobom uczestniczącym 2 kawałki papieru w różnych kolorach.
- Poproś, aby na jednym z nich opisały sytuację, kiedy doświadczyły nierównego traktowania albo dyskryminacji. Powinna to być sytuacja, na którą nie zareagowały żadnym działaniem. Poproś też o zapisanie słów opisujących ich uczucia w tamtej chwili.
- Jeśli to konieczne, podpowiedz uczestnikom/uczestniczkom, żeby pomyśleli/pomyślały o wydarzeniach, które miały miejsce w domu, szkole, w grupach rówieśniczych, przyjaciół, miały związek z zajęciami sportowymi itp. Zapytaj, czy były to sytuacje związane z cechami ich osobowości, sposobem myślenia, ubierania się, mówienia czy wykonywania czynności.
- Poproś uczestników/uczestniczki o opisanie na drugiej kartce doświadczenia niesprawiedliwego traktowania lub dyskryminacji, któremu się przeciwstawili/przeciwstawiły. Poproś, żeby zapisali/zapisały słowa oddające ich uczucia w tamtej chwili.
- Jeśli mają taką chęć, mogą zapisać po 2 albo więcej kartek różnego koloru.
- Jeśli mają problem z przypomnieniem sobie doświadczeń ze swojego życia, mogą podać przykład z życia innych (przyjaciół, rodziny, sąsiadów, itd.).

Studenci i studentki w Missirah w Senegalu przy pomocy przedstawień teatralnych potępiają molestowanie seksualne w szkołach, kwiecień 2011 r.

Krok nr 2: Dzielenie się doświadczeniami niesprawiedliwego traktowania. Przeciwwstawianie się niesprawiedliwości**Dyskusja w parach/trójkach**

- Poproś uczestników/uczestniczki o dobranie się w pary lub trójki. Zastanów się, czy nie warto podzielić ich na grupy jednej płci, zwłaszcza jeśli pracujesz z nastolatkami.
- Poproś osoby uczestniczące, aby w parach/trójkach podzieliły się doświadczeniami, zaczynając od sytuacji, w której nie były w stanie nic zrobić, następnie przechodząc do zdarzenia, kiedy przeciwstawiały się niesprawiedliwości. Poproś, aby opisały jak czuły się w obu przypadkach.
- Poproś o zapisanie kilku słów kluczowych na papierze albo flipcharcie, aby ułatwić zapamiętanie przebiegu dyskusji.

© Amnesty International

ĆWICZENIE NR 2

Krok nr 3: Analizowanie doświadczeń**Na forum**

■ Zaproś wszystkich do wspólnej pracy na forum. Poproś różne pary/trójki o zaprezentowanie wyników dyskusji. Jeśli zostały przygotowane flipcharty, powieś je na ścianie/tablicy.

■ Kiedy wszystkie grupy podzielą się wynikami dyskusji, zadaj następujące pytania i zanotuj odpowiedzi na tablicy albo flipcharcie:

1. Co powstrzymało was od reakcji na niesprawiedliwe traktowanie/dyskryminację? (rzeczy, które nas ograniczają)
2. Co zdecydowało o tym, że przeciwstawiliście się/przeciwstawiliście się sytuacjom niesprawiedliwego traktowania/dyskryminacji? (rzeczy, które nas uwłasnowalniają)

■ Na podstawie doświadczeń uczestniczek/uczestników, zapytaj czy dziewczęta i kobiety spotykają się z innym rodzajem niesprawiedliwego traktowania/dyskryminacji niż chłopcy i mężczyźni? Jeśli tak, czym ono się różni i dlaczego?

Krok nr 4: Konsekwencje niesprawiedliwego traktowania i dyskryminacji

■ Poproś osoby uczestniczące, aby zamknęły oczy i wyobraziły sobie sytuację, kiedy doświadczyły sytuacji niesprawiedliwego traktowania/dyskryminacji. Zachęć do zastanowienia się nad konsekwencjami tych doświadczeń. Pomóż im w tym procesie, zadając wskazane poniżej pytania. Czytaj wolno, po każdym z pytań zrób 20-30-sekundową przerwę na zastanowienie:

1. Co wynikło z tej sytuacji?
2. Czy czułaś/czuleś się osamotniona/osamotniony/wykluczona/wykluczony, niezdolna/niezdolny do brania w coś udziału?
3. Czy odmówiono ci dostępu do miejsca, możliwości, szansy wzięcia udziału w czynności, wydarzeniu, odmówiono ci pieniędzy albo innych środków?
4. Czy czułaś/czuleś strach albo zagrożenie ze strony innych?
5. Czy coś ci się stało? Czy zniszczone albo skradzione zostały twoje rzeczy?

■ Poproś o otwarcie oczu, powrót do swoich grup i podzielenie się tym co przyszło im na myśl podczas tej refleksji.

■ Zaproś wszystkich do wspólnej pracy i zapytaj co rozumieją przez pojęcie praw człowieka. Następnie daj parom/trójkom kawałki papieru i poproś, aby zapisali na nich prawa, które zostały naruszone podczas ich doświadczeń niesprawiedliwego traktowania/dyskryminacji.

■ Poproś grupy o odczytanie na głos praw człowieka, które zostały w ich przypadku naruszone. Poproś o zapisanie ich na tablicy albo umieszczenie na ścianie przy pomocy taśmy malarskiej. Pogrupuj podobne.

■ Zapytaj uczestniczki/uczestników, co czują kiedy patrzą na swoje kartki, na przykład zaskoczenie, zdezorientowanie, smutek, złość, itd. Zapytaj, czy wiedzą dlaczego tak się czują.

■ Odnosząc się do kartek na ścianie/ tablicy oraz informacji zamieszczonych w sekcji, podsumuj:

- ◆ czym są “prawa człowieka”
- ◆ czym się charakteryzują
- ◆ jakie są przykłady sytuacji, w których naruszane są prawa człowieka

Następnie wyjaśnij związek między dyskryminacją i naruszaniem praw człowieka:

- ☑ Do dyskryminacji dochodzi kiedy osobie albo grupie odmawia się praw człowieka ze względu na czynniki takie jak rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, kasta, religia, płeć, tożsamość płciowa, orientacja seksualna, wiek, niepełnosprawność albo stan zdrowia. Dyskryminacja oznacza doświadczanie wykluczenia, ograniczeń albo różnicowanego traktowania, którego intencją albo wynikiem jest brak gwarancji dla realizacji praw człowieka.
- ☑ Dyskryminacja może stanowić wyraz osobistej albo zbiorczej władzy, z czym może być związane użycie siły.
- ☑ Ludzie dyskryminowani często czują się gorsi, bezwartościowi, bezsilni. To przyczynia się do pogłębienia społecznego wykluczenia, marginalizacji i utrudnia dostęp do środków (pieniędzy, schronienia, pracy) i usług (edukacji, opieki zdrowotnej).
- ☑ Do dyskryminacji może dojść między jednostkami na podłożu różnic kulturowych. Może też być tak, że dyskryminacja jest zinstytucjonalizowana poprzez prawo i politykę rządu.
- ☑ Dyskryminacja „napędza” naruszenia praw człowieka, gdyż pozbawia ludzi ich praw z powodu tego kim są i w co wierzą.
- ☑ Położenie kresu wszelkim formom dyskryminacji jest niezbędne, aby ludzie mogli domagać się i korzystać z praw człowieka.

amnestyglobal
demanddignityglobal

@amnestyonline
@demanddignity
#demanddignity

Krok nr 5: Podejmowanie działania

■ Rozdaj wszystkim uczestnikom/uczestniczkom kartkę papieru i poproś, żeby napisali/napisały jedno działanie, które podejmą, aby w przyszłości chronić swoje prawa (albo prawa innych w szkole, rodzinie, lokalnych społecznościach). Zaproś wszystkich do kręgu i poproś każdą osobę o pokazanie swojej kartki, przyklejenie jej na ścianie albo zachowanie na potrzeby następnych sesji.

■ Zachęć do kreatywnego działania na rzecz praw człowieka. Mogą napisać skrypt audycji radiowej, wydrukować plakaty albo napisać slogany skierowane do innych młodych ludzi. Mogą wystawić sztukę, w której postaci nie reagują na niesprawiedliwość, potem przedstawić alternatywną wersję aby pokazać postaci przeciwstawiają się niesprawiedliwości i domagają się swoich praw.

■ Poproś uczestników/uczestniczki o pomysły na działania, jakie mogą podjąć w celu promowania świadomości w temacie dyskryminacji i praw człowieka w ich szkołach, w domach, społecznościach. Zapisz sugestie na flipcharcie/tablicy.

■ Zapytaj, czy w ich środowisku szkolnym albo lokalnej społeczności istnieje konkretny problem, któremu uczestniczki/uczestnicy chcieliby/chciałyby przeciwdziałać? Więcej pomysłów jak podejmować tego typu działania można znaleźć w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

■ **Powiedz nam co robisz!** Podziel się pomysłami i kreatywnością z innymi młodymi ludźmi z całego świata poprzez stronę Amnesty International, Żądamy Godności: www.amnesty.org/demand-dignity

Krok nr 6: Ewaluacja

Jeśli masz czas, przeprowadź krótką ewaluację ćwiczenia. Skup się na tym co uczestniczkom/uczestnikom podobało się w ćwiczeniu i w sposobie jego przeprowadzenia, a co nie. Więcej informacji na temat technik ewaluacji znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

ĆWICZENIE NR 3

PRAWDA I FAŁSZ

CELE

- Umożliwienie uczestnikom/uczestniczkom zrozumienia fundamentalnych praw człowieka zapisanych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (PDPCz) i stojących za nimi wartości.
- Przygotowanie osób uczestniczących do świadomego reagowania na dyskryminację ze względu na płeć i inne społeczne nierówności, które mogą prowadzić do naruszeń praw człowieka.

CZAS TRWANIA

60-90 minut.

CZEGO POTRZEBUJESZ

- Jedna kopia stwierdzeń “Prawda czy Fałsz” ze strony 38 i 39, pocięta na 12 części (możesz też napisać stwierdzenia na 12 kawałkach papieru)
- Jedna kopia uproszczonej wersji PDPCz (patrz strona 24) dla każdej uczestniczki/każdego uczestnika

TO ĆWICZENIE MA 5 KROKÓW

Krok nr 1: Refleksja i analiza – “Prawda czy Fałsz?”

Krok nr 2: Dyskusja na forum

Krok nr 3: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Krok nr 4: Podejmowanie działania

Krok nr 5: Ewaluacja

(Ćwiczenie opracowane na podstawie Amnesty International, *Learning the UDHR: Making rights a reality – Human rights education workshop for youth, London, UK, Indeks: ACT 77/053/2005.*)

WSKAZÓWKI DLA FACYLITATORA/FACYLITATORKI

- ✓ Wiele z dwunastu stwierdzeń “Prawda czy Fałsz” w zamierzeniu ma stymulować dyskusję i debatę na temat stereotypów i uprzedzeń, które mogą prowadzić do dyskryminacji, zwłaszcza ze względu na płeć.
- ✓ Jeśli uczestniczki/uczestnicy nie odpowiedzą na te kwestie, poproś o przedyskutowanie ich w grupach. Na przykład, w stwierdzeniu nr 3 zwróć uwagę na postawę, która obwinia kobiety za przemoc dokonaną przez mężczyzn. Podobnie, w stwierdzeniu nr 8, nie pozwól, aby opinia, że mężczyźni są bardziej inteligentni od kobiet pozostała bez komentarza.
- ✓ Facylitatorzy i facylitatorki mogą dostosowywać stwierdzenia “Prawda czy Fałsz” do własnego kontekstu, aby były one jak najbardziej istotne dla uczestników/uczestniczek. Pamiętaj jednak, żeby zachować powiązania między stwierdzeniami a artykułami PDPCz.
- ✓ To ćwiczenie może być przeprowadzone w dwóch 45-60-minutowych sesjach z użyciem 6 kart “Prawda czy Fałsz” na sesję.
- ✓ W zależności od rozmiaru grupy i dostępnego czasu możesz pominąć niektóre kartki ze stwierdzeniami. Możesz również skupić się na konkretnych prawach człowieka (na przykład na prawie do wolności, życia, właściwej edukacji) poprzez użycie tylko tych kart, na których znajdują się stwierdzenia dotyczące tych zagadnień.
- ✓ Odgrywaj rolę “advokata diabła” jeśli zajdzie potrzeba stymulowania dyskusji, pogłębienia debaty i analizy. Oznacza to zadawanie dociekliwych pytań i kwestionowanie różnych opinii.
- ✓ Pamiętaj, żeby wyjaśnić wszelkie wątpliwości uczestników/uczestniczek, które mogą się pojawić przy poszczególnych stwierdzeniach, stosując zasadę nie-dyskryminacji i równego traktowania w swoim podejściu do wszystkich osób.

Krok nr 1: Refleksja i analiza – “Prawda czy Fałsz?”**Praca w grupach**

- Stwórz małe grupki i wyjaśnij uczestniczkom/uczestnikom, że dostaną kartki z różnymi stwierdzeniami, a ich zadaniem będzie przemyśleć i przeanalizować ich treść.
- Potasuj karty i rozdaj je po równo między grupy (jeśli jest 6 grup, każda dostanie 2 karty, 4 grupy dostaną po 3 karty itd.).
- Poproś grupy o odczytanie stwierdzeń i zdecydowanie czy dane stwierdzenie jest “prawdą” czy “fałszem”. Dowiedz się, czy zgadzają się ze stwierdzeniem, czy nie i dlaczego.
- Wyjaśnij, że osoby w poszczególnych grupach nie muszą być ze sobą zgodne. Wszystkie opinie oraz ich uzasadnienie powinny zostać zapisane, uczestnicy/uczestniczki powinni/powinny przygotować się do podzielenia się wnioskami z innymi. Każda grupa może zapisać swoje odpowiedzi na tablicy.

Krok nr 2: Dyskusja**Dyskusja na forum**

- Poproś osobę, która dostała kartę numer 1 o odczytanie stwierdzenia na głos. Poproś grupę o uważne słuchanie. Jeśli to konieczne, odczytaj tekst ponownie.
- Poproś osoby, które dyskutowały nad pierwszym stwierdzeniem, aby podzieliły się wnioskami (opcjonalnie flipchart) i wyjaśniły, czy i dlaczego zgodziły się w swoich opiniach.
- Zapytaj innych uczestników/inne uczestniczki, czy zgadzają się z analizą grupy i dlaczego.
- Powtórz proces przy wszystkich stwierdzeniach (albo przy tych, które zdecydowałaś/zdecydowałeś użyć).

Mężczyźni w regionie Sahel w Burkina Faso rozmawiają o śmiertelności okołoporodowej kobiet, styczeń 2010 r. Region posiada najwyższy wskaźnik zgonów okołoporodowych w kraju.

Krok nr 3: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

Praca w grupach

- Rozdaj każdemu uczestnikowi/każdej uczestniczce kopię uproszczonej wersji PDPCz.
- Wyjaśnij krótko, czym jest PDPCz, jak jest zbudowana i w jaki sposób powstała.
- Poinformuj uczestników/uczestniczki, że wszystkie stwierdzenia „Prawda czy Fałsz”, które właśnie przeanalizowali/przeanalizowały odnoszą się do jednego albo kilku praw zapisanych w 30 artykułach PDPCz.
- Poproś uczestników/uczestniczki, aby w tych samych grupach przeczytali/przeczytały PDPCz, a potem połączyli/połączyły każde stwierdzenie z jednym z artykułów PDPCz.

Dyskusja na forum

- Poproś kolejno każdą grupę o odczytanie stwierdzeń, które uprzednio analizowali/analizowały, a potem artykułów PDPCz, które ich zdaniem się do nich odnoszą.
- Zapytaj innych uczestników/inne uczestniczki, czy zgadzają się z wnioskami grupy i dlaczego.
- Ważne jest, aby zauważyć, że kilka z tych stwierdzeń odnosi się do więcej niż jednego artykułu PDPCz. Odnies się do zasady współzależności i niepodzielności praw człowieka.
- Kontynuuj dyskusję do momentu, kiedy wszystkie stwierdzenia zostaną dopasowane do odpowiednich artykułów PDPCz (informacja na ten temat znajduje się na końcu ćwiczenia).
- Jeśli dyskusja zajmuje więcej czasu niż masz do dyspozycji, przenieś łączenie części stwierdzeń z artykułami na następną sesję.
- Pamiętaj, że 12 stwierdzeń „Prawda czy Fałsz” nie odnosi się do wszystkich artykułów PDPCz.

Krok nr 4: Podejmowanie działania

- Poproś uczestniczki/uczestników o podzielenie się pomysłami, jak zwiększyć świadomość na temat PDPCz i praw człowieka wśród młodych ludzi w ich szkołach, rodzinach, społecznościach. Zapisz pomysły na flipcharcie/tablicy. Możesz też podać przykłady indywidualnych działań wymienionych we wstępie.
- Jeśli osoby uczestniczyły we wcześniejszych ćwiczeniach w tym module, poproś ich o podzielenie się pomysłami na podjęcie działań albo informacjami o tym co zrobili zainspirowane podniesionymi kwestiami. Zapytaj, jak mogą wykorzystać tę wiedzę i jak mogą współdziałać z innymi. Zaoferuj pomoc w organizowaniu działań (więcej informacji na ten temat znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*).
- **Powiedz nam co robisz!** Podziel się pomysłami i kreatywnością z innymi młodymi ludźmi z całego świata poprzez stronę Amnesty International Żądamy Godności: www.amnesty.org/demand-dignity

amnestyglobal
demanddignityglobal

@amnestyonline
@demanddignity
#demanddignity

Krok nr 5: Ewaluacja

Jeśli masz czas, przeprowadź krótką ewaluację ćwiczenia. Skup się na tym co uczestniczkom/uczestnikom podobało się w ćwiczeniu i w sposobie jego przeprowadzenia, a co nie. Więcej informacji na temat technik ewaluacji znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

Aktywiści/aktywistki Amnesty International maszerują w paradyzie Gay Pride w Paryżu, czerwiec 2010 r.

PRAWDA CZY FAŁSZ?

Stwierdzenie nr 1

“To normalne, że mężczyźni mają więcej pieniędzy i swobody niż kobiety”

Stwierdzenie nr 2

“Ludzie powinni móc bez przeszkód robić wszystko na co mają ochotę.”

Stwierdzenie nr 4

“Jeśli ktoś jest biedny, to jego własna wina. Ludzie głodni, bezrobotni i bezdomni nie powinni się skarżyć.”

Stwierdzenie nr 5

“Państwo powinno karać gejów i lesbijki za relacje seksualne, nawet jeśli mają one miejsce w ich domu.”

Stwierdzenie nr 7

“Ludzie o ekstremalnych poglądach religijnych nie powinni móc wyrażać swoich opinii publicznie.”

Stwierdzenie nr 8

“Tylko ludzie najbardziej inteligentni i wysoce wykwalifikowani powinni brać udział w procesie rządzenia. Dlatego właśnie w polityce więcej jest mężczyzn niż kobiet.”

Stwierdzenie nr 10

“Jeśli młodzi ludzie nie dostają dobrych stopni w szkole, nie powinni mieć czasu wolnego na rekreację i sport.”

Stwierdzenie nr 11

“Rodziny z małym dochodem nie powinny kształcić córek – dziewczynki i tak w końcu wychodzą za mąż, wyprowadzają się i mają własne dzieci.”

Stwierdzenie nr 3

“Jeśli kobieta zostaje napadnięta albo zamordowana w miejscu, o którym wiadomo, że jest niebezpieczne, to jej własna wina.”

Stwierdzenie nr 6

“Państwo powinno stworzyć miejsca, gdzie ateści (ludzie, którzy nie wierzą Boga) mogliby spotykać się aby dyskutować, świętować i stworzyć społeczność.”

Stwierdzenie nr 9

“Ludzie powinni płacić za wszelką opiekę zdrowotną, w związku z tym ci, którzy zarabiają więcej, powinni otrzymywać lepszą opiekę zdrowotną.”

Stwierdzenie nr 12

“Muzyka, sztuka i literatura są dla elity kulturalnej, nie dla biednych.”

Kilka możliwych związków między kartami ze stwierdzeniami a artykułami PDPCz.

Stwierdzenie nr 1 łączy się z Artykułami 1 i 2: Prawo do równości.	Stwierdzenie nr 2 łączy się z Artykułem 3: Prawo do wolności.
Stwierdzenie nr 3 łączy się z Artykułem 3: Prawo do życia.	Stwierdzenie nr 4 łączy się z Artykułem 25: Prawo do odpowiedniego standardu zamieszkania.
Stwierdzenie nr 5 łączy się z Artykułem 12: Prawo do prywatności.	Stwierdzenie nr 6 łączy się z Artykułem 18: Prawo do religii.
Stwierdzenie nr 7 łączy się z Artykułem 19: Prawo do wyrażania opinii.	Stwierdzenie nr 8 łączy się z Artykułem 21: Prawo do uczestniczenia w rządzeniu.
Stwierdzenie nr 9 łączy się z Artykułem 22: Prawo do zdrowia.	Stwierdzenie nr 10 łączy się z Artykułem 24: Prawo do odpoczynku.
Stwierdzenie nr 11 łączy się z Artykułem 26: Prawo do edukacji	Stwierdzenie nr 12 łączy się z Artykułem 27: Prawo do kultury.

3

ZWIĄZEK MIĘDZY UBÓSTWEM A PRAWAMI CZŁOWIEKA

CYKL NARUSZEŃ PRAW CZŁOWIEKA I UBÓSTWA

Ubóstwo nie jest nieuniknione. Często jest możliwym do przewidzenia następstw polityki i praktyk – łącznie z brakiem działania – państw albo innych władnych podmiotów. Przykładowo, korporacje powodują i przyczyniają się do naruszeń praw człowieka, które prowadzą do ubóstwa.

Ludziom żyjącym w ubóstwie często odmawia się prawa do:

- edukacji
- zdrowia
- odpowiedniego zamieszkania
- informacji
- nietykalności cielesnej
- równości wobec prawa
- sprawiedliwego procesu
- zadośćuczynienia

Ubóstwo jako *źródło* naruszeń praw człowieka

Ludzie żyjący w nieformalnych warunkach, na przykład na ulicy, często są nękanymi, maltretowanymi, doświadczają wymuszeń ze strony władz, takich jak policja. Odmawia im się także podstawowych usług, związanych z edukacją czy zdrowiem, ponieważ uznaje ich się za “nieuregulowanych” oraz dlatego, że nie posiadają niezbędnych dokumentów. Z takich powodów ludzie żyjący w ubóstwie są bardziej narażeni na doświadczenie naruszeń praw człowieka.

Podobnie, lesbijki, geje, osoby biseksualne i transpłciowe (LGBT) często doświadczają dyskryminacji w dostępie do edukacji, mieszkania i zatrudnienia, co zwiększa możliwość naruszeń praw człowieka, związanych z ubóstwem.

Ubóstwo jako *konsekwencja* naruszeń praw człowieka

Przymusowa eksmisja ludzi żyjących w slumsach jest przykładem tego, jak naruszenia praw człowieka prowadzą do pogłębienia i utrwalenia ubóstwa. Zniszczenie domu i mienia może mieć druzgocący efekt dla ludzi już żyjących w ubóstwie. Są zmuszeni przenieść się w inne miejsce, gdzie mogą nie być w stanie zarobić na własne utrzymanie. Istnieje większe prawdopodobieństwo, że dzieci żyjące w ubóstwie nie ukończą szkoły, dziewczynki zostaną w domu, aby zajmować się

młodszy rodzeństwem i pomagać w pracach domowych. W związku z tym mają one mniejsze szanse na zdobycie wykształcenia i pracy niż chłopcy, a przez to bardziej prawdopodobne jest, że doświadczą ubóstwa.

OCHRONA PRAWA DO ŻYCIA WOLNEGO OD UBÓSTWA

Prawa człowieka są kluczowe przy wychodzeniu z ubóstwa. Jednym z pierwszych kroków w kierunku świadomości praw człowieka jest edukacja. Ludzie muszą znać i rozumieć swoje prawa oraz rozwijać niezbędne umiejętności, aby wprowadzić je w życie. Istnieje na to kilka sposobów. Dzięki znajomości międzynarodowych praw i dokumentów możemy rozpoznać sytuacje, w których gospodarcze, społeczne i kulturalne prawa ludzi nie są respektowane przez państwo. Poprzez wyrażanie swojego oburzenia i nagłaśnianie przypadków naruszeń praw człowieka, na jakie codziennie narażeni są ludzie żyjący w ubóstwie, możemy zwalczyć ten problem. Poprzez wzywanie rządów i innych podmiotów odpowiedzialnych za naruszenia praw człowieka, możemy pomóc innym w dochodzeniu sprawiedliwości.

Kobieta i jej dwóch synów przed domem we wsi Taman, prowincja Oddar Meanchey, Kambodża, marzec 2011 r.

DO CZEGO ZOBOWIĄZANE SĄ PAŃSTWA?

Państwa, które podpisały Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych są zobowiązane zapewnić swoim mieszkańcom/mieszkancom wszystkie prawa zawarte w Pakcie. Ich zobowiązania to:

■ Szacunek

Państwa nie powinny ingerować, gdy jednostki albo grupy korzystają ze swoich praw. Na przykład, państwa nie mogą przymusowo eksmitować ludzi z ich domów, nie mogą uchylać praw, które dyskryminują konkretne grupy społeczne. Nie powinny wprowadzać opłat za usługi opieki zdrowotnej, które uniemożliwiłyby ludziom żyjącym w ubóstwie uzyskanie pomocy medycznej, której potrzebują.

■ Ochrona

Państwa muszą upewnić się, że jednostki, prywatne przedsiębiorstwa i inne podmioty nie ingerują w prawa człowieka. Powinny to robić poprzez wprowadzanie efektywnej regulacji prawnej i zapewnieniu skutecznego systemu sprawiedliwości w obliczu jakiegokolwiek naruszenia praw człowieka.

■ Realizacja

Państwa muszą promować prawa człowieka poprzez zwiększanie świadomości ludzi. Muszą informować ludzi o treści międzynarodowych traktatów, które ich państwo podpisało. Powinny też zapewnić procedury, które umożliwią ludziom dostęp do praw, oraz dotrzeć do tych, którzy nie są w stanie poradzić sobie sami. Muszą to zrobić poprzez podjęcie koniecznych środków – w prawie, administracji, budżecie, systemie prawnym – których celem będzie pełna realizacja praw człowieka.

Państwa muszą również zapewnić niezbędne minimum pożywienia, zamieszkania, wody, edukacji, opieki zdrowotnej i warunków sanitarnych, oraz to, że szczególną opieką otoczeni będą ludzie najbardziej marginalizowani i wykluczeni.

KIEDY PAŃSTWA NARUSZAJĄ PRAWA CZŁOWIEKA?

Naruszenia praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych zwykle są bezpośrednim rezultatem tego, że państwo nie respektuje i nie promuje praw człowieka w prawie, polityce i w praktyce. Powodem może być brak woli, zaniedbanie albo dyskryminacja.

Wiele rządów składa obietnice bez pokrycia, kiedy zobowiązuje się do przestrzegania prawa międzynarodowego. Wiele nie ustanowiło skutecznych mechanizmów, umożliwiających ludziom, zwłaszcza grupom marginalizowanym, domaganie się swoich praw i pociągnięcie rządów do odpowiedzialności. Państwa muszą zapewnić taką samą prawną ochronę wszystkim ludziom.

Poniżej kilka przykładów naruszeń praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych:

■ **Brak poszanowania lub zapewnienia ochrony prawa** – na przykład, autoryzowanie albo przeprowadzanie przymusowych eksmisji albo zezwalanie przedsiębiorstwu na zatrucie źródła wody.

■ **Stosowanie polityki albo działań, które dyskryminują grupy lub jednostki** – na przykład, brak zapewnienia rdzennym społecznościom dostępu do opieki zdrowotnej.

■ **Brak wypełnienia minimum zobowiązań** – na przykład poprzez brak odpowiedniego nacisku na darmową i obowiązkową edukację na poziomie podstawowym.

■ **Nie podejmowanie szybkich, konkretnych działań w kierunku całkowitej realizacji prawa** – na przykład, brak zapewnienia dostępu do podstawowych lekarstw.

■ **Brak zapewnienia niezbędnych minimów każdego z praw**, zwłaszcza dla ludzi wykluczonych i szczególnie narażonych, na przykład poprzez inwestycje na szeroką skalę na bogatszych obszarach kraju, przy jednoczesnym braku zapewnienia podstawowych usług w małych miastach.

■ **Wprowadzanie ograniczeń czyjegoś prawa wbrew postanowieniom prawa międzynarodowego** – na przykład pozwalając tylko obywatelom i obywatelkom na posiadanie tytułu własności, a odmawiając tego prawa ludziom nie będącym obywatelami/obywatelkami danego kraju.

■ **Brak zapewnienia realizacji prawa** z powodów nie wymienionych w prawie międzynarodowym (czyli z powodu braku środków albo wydarzeń poza kontrolą). Może to na przykład oznaczać zamykanie publicznych toalet, gdyż rząd decyduje, iż nie jest odpowiedzialny za warunki sanitarne, albo zamykanie uniwersytetów z powodu strajków studenckich.

REAGOWANIE NA NARUSZENIA PRAW CZŁOWIEKA

Kiedy państwo narusza prawa człowieka, ofiary – jednostki, grupy, czy też całe społeczności – mają prawo do dochodzenia sprawiedliwości, albo do tak zwanego „skutecznego zadośćuczynienia”. Zadośćuczynienie takie musi wiązać się z koniecznymi środkami, które należy podjąć, aby naprawić konkretną krzywdę wyrządzoną ofierze. Może to, na przykład, oznaczać oddanie domu komuś, kto został przymusowo eksmitowany i prawne zapewnienie, że sytuacja ta się nie powtórzy.

Skuteczne zadośćuczynienie powinno być możliwe lokalnie i na skalę krajową dzięki systemowi prawnemu oraz innym mechanizmom, takim jak komisje praw człowieka. Istnieje większe prawdopodobieństwo uzyskania zadośćuczynienia kiedy rządy upoważniają te instytucje do zapewniania sprawiedliwego traktowania w przypadku wszelkich naruszeń praw człowieka.

Skuteczne mechanizmy prawne dają większą siłę przetargową ludziom żyjącym w ubóstwie oraz tym, których prawa człowieka są naruszane. Ich droga dochodzenia sprawiedliwości od rządów oraz prowadzenia skutecznych kampanii jest ułatwiona.

Na poziomie regionalnym i międzynarodowym prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne są prawnie uznane i chronione. Istnieją mechanizmy, pozwalające ofiarom naruszeń egzekwować swoje prawa, jeśli zostały one naruszone i jeśli odmówiono im skutecznego zadośćuczynienia w ich własnym kraju.

Zanim jednak ludzie będą mogli skorzystać z tych mechanizmów, ich państwo musi podpisać odpowiedni traktat. W Afryce ludzie, których prawa zostały naruszone mogą powoływać się na Afrykańską Kartę Praw Człowieka i Ludów. W Amerykach, na Protokół Dodatkowy do Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka (Protokół z San Salvador). W Europie skargi i prośby o zadośćuczynienia można składać na podstawie Zrewidowanej Europejskiej Karty Społecznej z 1996 r.

W sześćdziesiątą rocznicę podpisania PDPCz 10 grudnia 2008 r. Zgromadzenie Generalne Narodów Zjednoczonych przyjęło Protokół Dodatkowy do Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych. Otworzyło to jednostkom i grupom możliwość składania skarg w przypadkach naruszenia ich praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Kraje mogą również zwrócić się do Komitetu o zbadanie poważnych i systematycznych naruszeń praw człowieka. Komitet jest instytucją gromadzącą niezależnych ekspertów/niezależne ekspertki, którzy/które monitorują zgodność polityki państw z postanowieniami Paktu.

Wszystkie państwa, które podpisały MPPGSK są zobowiązane składać raporty co pięć lat. Komitet bada każdy z raportów, podejmuje dialog z przedstawicielami/przedstawicielkami rządu i rozważa udział organizacji pozarządowych w tym procesie. Przedkłada rządowi listę niepokojących kwestii i rekomendacji w formie Uwag Końcowych. Każdy z międzynarodowych i regionalnych traktatów praw człowieka wymieniony w Sekcji nr 2 stosuje podobny mechanizm monitoringu.

Rada Praw Człowieka ONZ wyznaczyła również serię niezależnych ekspertów, działających jako Specjalni Sprawozdawcy w zakresie większości praw człowieka, takich jak edukacja, odpowiednie

zamieszkanie, pożywienie i opieka zdrowotna. Przeprowadzają oni/one misje monitoringowe w kraju, aby zbadać czy prawa te są realizowane oraz publicznie złożyć oficjalny raport na temat praw człowieka.

KIEDY KORPORACJE I INNE PODMIOTY NARUSZAJĄ PRAWA CZŁOWIEKA?

W globalnej gospodarce korporacje międzynarodowe często działają ponad granicami krajów. Jest niezwykle ważne, aby państwa upewniły się, że przedsiębiorstwa te szanują zasady praw człowieka i nie działają w sposób, który prowadziłby do złamania standardów zawartych w traktatach międzynarodowych, takich jak MPPGSK i MPPOiP.

Korporacje mogą działać niekorzystnie poprzez bezpośrednie naruszenia praw człowieka albo poprzez zwinę z innymi, którzy naruszają prawa ludzi i społeczności na obszarach, na których pracują. Na przykład, korporacje wydobywające minerały, czasem skażają lokalne środowisko. Może to wpłynąć na prawo ludzi do zdrowia i wody. Rządy czasami zezwalają na prace wydobywcze na terenach należących do rdzennych ludów bez ich uprzedniej zgody oraz bez jakichkolwiek regulacji prawnych, chroniących ludzi tam zamieszkających.

Mimo zagrożenia wyrządzania znacznej krzywdy, istnieje niewiele skutecznych mechanizmów na poziomie krajowym i międzynarodowym, które zapobiegałyby korporacyjnym naruszeniom praw człowieka albo które pociągałyby korporacje do odpowiedzialności. Rządy często nie regulują wpływu korporacji na prawa człowieka oraz nie zapewniają sprawiedliwości ofiarom.

© Amnesty International

POMOC I WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Według MPPGSK, państwa, które nie są w stanie zapewnić podstawowych praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych zobowiązane są do zwrócenia się o pomoc międzynarodową. Państwa, które mogą udzielić pomocy, mają obowiązek to zrobić.

Wszystkie kraje zaangażowane w międzynarodową pomoc i współpracę, muszą działać zgodnie ze standardami praw człowieka. Oznacza to, że kraje, które oferują albo przyjmują pomoc mają obowiązek upewnić się, że pomoc ta nie będzie wykorzystywana przy jednoczesnym naruszaniu praw człowieka. Muszą otaczać szczególną opieką najbardziej marginalizowanych ludzi i skupiać się na zrealizowaniu podstawowych praw, przy jednoczesnym braku dyskryminacji.

Dla państw i organizacji dostarczających fundusze do innych krajów lub organizacji, oznacza to upewnienie się, że programy rozwoju współpracy szanują i nie naruszają praw człowieka, łącznie z prawami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi.

Międzynarodowe Instytucje Finansowe (MIF), takie jak World Bank Group oraz regionalne banki rozwoju są odpowiedzialne za upewnienie się, że ich własne działania nie wpływają negatywnie na prawa człowieka. Dostarczają one technicznej i finansowej pomocy wielu projektom, działaniom i programom, w związku z tym muszą rozważyć ich wpływ na prawa człowieka. Na przykład, nie mogą oferować funduszy na infrastrukturę czy projekty developerskie, które prowadzą do przymusowej eksmisji ludzi żyjących w slumsach.

Powinny istnieć skuteczne mechanizmy pozwalające pociągać do odpowiedzialności MIF oraz ich kraje członkowskie za naruszenia praw człowieka będące wynikiem ich działań.

Z lewej: Członek społeczności Chiquintirca patrzy na plac budowy rurociągu Liquefied Natural Gas, Ayacucho Region, Peru, wrzesień 2009 r.

Zdjęcie na stronie 44: Przesiedlone dzieci pomagają swojej rodzinie odbudować szafas z tektury w osiedlu Bossaso, Somalia, maj 2011 r.

Inne organizacje promujące i chroniące prawa ludzi żyjących w ubóstwie

Państwa odpowiedzialne są za szanowanie, ochronę i realizację praw człowieka. Mimo to, najbardziej nadzwyczajne kroki w kierunku ochrony praw człowieka na świecie podjęte były dzięki zwykłym ludziom, którzy zorganizowali się i zmobilizowali do działania, często ponosząc za to wielką cenę.

Prowadzone kampanie sprawiedliwości społecznej – takie jak np. ta związana z prawami obywatelskimi i prawami kobiet w Stanach Zjednoczonych – były niezwykle skuteczne przy kwestionowaniu obowiązujących opinii i zmienianiu prawa. Poprzez głośne wypowiadanie się, edukację oraz uwłasnowolnienie swoich społeczności i lobbowanie u polityków, walczone o wprowadzenie w życie praw człowieka.

Wiele organizacji pozarządowych zajmujących się prawami człowieka, traktuje prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne jako istotną część swoich kampanii, pracy z mediami i działań edukacyjnych. W ostatniej dekadzie znacznie wzrosła liczba organizacji pozarządowych pracujących na rzecz tych praw. Amnesty International zdecydowała się włączyć je do swojej pracy w 2001 r. Inna organizacja, ESCR-NET, łączy jednostki i grupy w pracy nad osiągnięciem gospodarczej i społecznej sprawiedliwości poprzez prawa człowieka.

Organizacje pozarządowe i inne społeczne grupy obywatelskie zwykle skupiają się na żądaniu zmiany polityki i prawa. Innym ważnym aspektem ich pracy jest promowanie praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych poprzez edukację praw człowieka i szkolenie grup ludzi, łącznie z urzędnikami/urzędniczkami państwowymi, policją, prokuraturą, sędziami, ludźmi pracującymi w służbie zdrowia, nauczycielami/nauczycielkami oraz wykonawcami i wykonawczyniami polityki rządu.

Ludzie podejmujący działania w sytuacji naruszeń ich praw

Kiedy ludzie żyjący w ubóstwie usiłują korzystać ze swoich praw, często muszą zmierzyć się z problemami, takimi jak dyskryminacja. Często odmawia im się możliwości aktywnego uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji, które mają wpływ na ich życie.

Edukacja praw człowieka jest wartościowym narzędziem, które pomaga ludziom zrozumieć i chronić swoje prawa, oraz walczyć o ich przestrzeganie. Jest przemyślanym partycypacyjnym działaniem mającym na celu uwłasnowolnienie jednostek, grup i społeczności poprzez zaszczepianie wiedzy, umiejętności i postaw zgodnych z międzynarodowo uznanymi standardami praw człowieka. Edukacja praw człowieka ma na celu:

- **odnieść się** do przyczyn naruszeń praw człowieka
- **zapobiec** naruszeniom praw człowieka
- **zwalczać** dyskryminację
- **promować** równość
- **zwiększać** uczestnictwo ludzi w procesie podejmowania decyzji

Amnesty International widzi w edukacji praw człowieka ważne narzędzie budowania świadomości i uwłasnowolnienia ludzi, zwłaszcza kobiet, młodzieży i grup marginalizowanych, aby bronili/broniły i domagali/domagały się swoich praw oraz praw innych.

Ludzie żyjący w ubóstwie, którzy masowo protestują, kampanie budujące świadomość, ludzie mówiący o tym, w jaki sposób ich prawa są naruszane – są to kluczowe elementy, które mogą doprowadzić do tego, że prawa człowieka staną się rzeczywistością. Młodzi ludzie mogą odegrać ważną rolę w zmienianiu życia i niesprawiedliwej rzeczywistości ludzi żyjących w ubóstwie, których cierpienia spowodowane są naruszeniami praw człowieka. Mogą podjąć działania, aby zmienić warunki życia innych, zarówno w swoich społecznościach, jak i w innych częściach świata.

Zdjęcie na stronie 47: Młodzi aktywiści/aktywistki sprzątają na stacji benzynowej Shell w Gothenburgu w Szwecji, co ma symbolizować ich żądanie, aby Shell „posprzątał” po swoich nadużyciach praw człowieka w Delcie Nigru, kwiecień 2010 r.

Ten materiał edukacyjny proponuje ćwiczenia, które mogą umożliwić młodzieży refleksję na temat ich roli i zachęcić ich do działania w obronie swoich praw oraz praw ludzi dotkniętych ubóstwem na świecie. Międzynarodowa Kampania Żądamy Godności, posługując się wiarygodnymi badaniami, pokazuje jak rządy, korporacje i inni nie chronią, nie szanują i nie realizują praw człowieka. Mobilizujemy naszych aktywistów i nasze aktywistki na całym świecie, aby wywierali/wywierały presję w kraju i na skalę światową na osoby, które naruszają prawa człowieka. Wykorzystujemy edukację praw człowieka, aby uwłasnolnić właścicieli/właścicielki praw. Wspieramy ludzi żyjących w ubóstwie, którzy domagają się swoich praw i starają się, aby ich głos był słyszany.

Przydatny materiał do dogłębnego badania ubóstwa i praw człowieka

Przygotowany przez Amnesty International UK, zestaw DVD: *Ubóstwo i Prawa Człowieka* zawiera plany zajęć i spotkań, ćwiczenia i filmy pokazujące społeczność Deep Sea w Kenii opowiadającą o swojej walce o prawa człowieka. Uczniowie/uczenice w wieku lat 14 i powyżej dowiedzą się o wpływie ubóstwa na życie ludzi, zaczną rozumieć jakie zmiany są niezbędne do tego, aby zapewnić ludziom godne życie. Materiały możesz pobrać lub poprosić o przesłanie.

Wejdź na

www.amnesty.org.uk/content.asp?CategoryId=11594#dvd

© www.powderedlight.com

ĆWICZENIE NR 4

UBÓSTWO I PRAWA CZŁOWIEKA

CELE

- Pogłębienie wiedzy uczestników/uczestniczek na temat tego, jak łatwo może dojść do naruszenia lub odmawiania praw człowieka osobom żyjącym w ubóstwie.
- Zwiększenie zrozumienia wzajemnych relacji między ubóstwem a prawami człowieka oraz tego, że żądanie praw człowieka jest niezbędne w walce z ubóstwem.

CZAS TRWANIA

60-120 minut.

CZEGO POTRZEBUJESZ

- Flipchart
- Markery
- Taśma malarska
- Po jednej kopii każdej prawdziwej historii (patrz strony 51-53)

TO ĆWICZENIE MA 5 KROKÓW

Krok nr 1: Prawdziwe historie

Krok nr 2: Szukanie zakończeń historii

Krok nr 3: Związek między ubóstwem a prawami człowieka

Krok nr 4: Podejmowanie działania

Krok nr 5: Ewaluacja

WSKAZÓWKI DLA FACYLITATORA/FACYLITATORKI

- ✓ W tym ćwiczeniu wykorzystujemy 5 prawdziwych historii. Nie musisz używać ich wszystkich; na 60-90-minutową sesję 3 lub 4 historię powinny w zupełności wystarczyć. Jeśli masz mniej czasu, możesz użyć dwóch historii. Ćwiczenie można podzielić na dwie części, zwłaszcza kiedy pracujesz z uczniami/uczennicami w szkole.
- ✓ Przy pracy z uczniami/uczennicami, ćwiczenie może być podzielone na pracę w grupach przy kroku nr 1 i nr 2, następnie sesję na forum przy krokach nr 3 i nr 6.
- ✓ Jeśli pracujesz z dużą grupą ludzi i masz dużo czasu, możesz dać tę samą historię dwóm różnym grupom. To pozwoli młodym ludziom wyobrazić sobie różne zakończenia tej samej historii i wzbogacić ich analizę. Pamiętaj jednak, że będzie to wymagało więcej czasu na dzielenie się wnioskami podczas sesji na forum. Rozważ podzielenie ćwiczenia na 2 krótsze sesje szkoleniowe.
- ✓ Pamiętaj, że masz do czynienia z prawdziwymi historiami ludzi, którzy zostali boleśnie doświadczeni poprzez naruszenia ich praw człowieka z powodu życia w ubóstwie. Upewnij się, że zakończenia, które uczestnicy/uczestniczki wymyślą dla tych historii nie będą wiązały się z brakiem szacunku dla osób, o których mowa.
- ✓ Wymyślone zakończenia mogą zawierać język/wyrażenia, które będą obraźliwe albo dyskryminujące. Wykorzystaj taką sytuację do tego, aby zastanowić się nad sposobem używania języka w kontekście wolności słowa, autoekspresji i kultury młodzieżowej. Pamiętaj, żeby nie oceniać. Pokaż jak język może oddawać niesprawiedliwość, stereotypizację i stygmatyzację, które prowadzą do dyskryminacji.

Krok nr 1: Prawdziwe historie

Wybór prawdziwych historii, których użyjesz w tym ćwiczeniu

■ W zależności od ilości uczestniczek/uczestników, ich wieku oraz dostępnego czasu, zdecyduj, ile oraz które historie wybrać. Wydrukuj albo skseruj je.

Tworzenie grup

- Wyjaśnij, że w tym ćwiczeniu uczestnicy i uczestniczki będą czytać prawdziwe historie, które pokazują związek między ubóstwem a prawami człowieka.
- Jeśli osoby uczestniczyły już w ćwiczeniu nr 2 w tym module (*Czym są prawa człowieka?*), poproś o przypomnienie sobie podstawowych zasad wspólnej pracy, na które się zgodziły i zapisz je na flipcharcie/tablicy. Jeśli nie, skorzystaj z *Poradnika dla Facylitatorów i Facylitatorek*, aby je ustalić.
- Podziel uczestników/uczestniczki na grupy i każdej z nich daj prawdziwą historię. Poinformuj wszystkich, że historie nie są zakończone i że ich zadaniem jest wymyślić zakończenie.

Krok nr 2: Szukanie zakończeń historii

Praca w grupach

■ Poproś każdą grupę, aby po przeczytaniu historii zastanowiła się nad wskazanymi poniżej pytaniami. Upewnij się, że pytania są spisane na tablicy/flipcharcie albo wydrukowane i skserowane:

1. Jakie są twoje odczucia w związku z historią i jej postaciami?
2. Jakich praw odmawia się ludziom w tej historii oraz w jaki sposób i dlaczego?
3. Co mogą zrobić, aby uzyskać te prawa?
4. Jakie przeszkody mogą napotkać, domagając się ich?
5. Jakiego wsparcia potrzebują, aby domagać się swoich praw albo ich bronić?
6. Jak wpływa ubóstwo na ich życie?

■ Poproś grupy, aby zastanowiły się jak historia może się zakończyć, zachęć ich do kreatywnego przedstawienia zakończenia, na przykład poprzez:

- ◆ krótki skecz, który odegrają podczas sesji na forum
- ◆ wspólne rysowanie albo malowanie
- ◆ piosenkę
- ◆ wiersz albo opowiadanie

Performerzy wprowadzają karawan Matczynego Zdrowia w ramach prowadzonej przez Amnesty International kampanii Żądamy Godności, Sierra Leone, wrzesień 2009 r.

Krok nr 3: Związek między ubóstwem a prawami człowieka**Dyskusja na forum**

Powtarzaj instrukcje zamieszczone poniżej, do czasu aż wszystkie grupy przedstawią swoją pracę na forum i wszystkie historie zostaną wspólnie przeanalizowane.

- Poproś jedną grupę o zaprezentowanie zakończenia historii.
- Zachęć wszystkich do podzielenia się komentarzami i obserwacjami. Możesz ożywić dyskusję, zadając następujące pytania:

1. Co najbardziej cię zainteresowało w historii i zakończeniu zaprezentowanym przez grupę?
2. Jakie prawa człowieka dotyczą tej historii? Zapisz je na tablicy/flipcharcie.
3. Jak w tych historiach prawa człowieka łączą się z ubóstwem?
4. Jak prawdopodobne są zakończenia wymyślone przez poszczególne grupy?

- Jeśli dwie grupy pracowały na tej samej historii, poproś uczestników i uczestniczki o skomentowanie różnic i podobieństw między zakończeniami.

- Poinformuj uczestników/uczestniczki, że te historie wydarzyły się naprawdę. Są typowymi sytuacjami, które dotyczą ludzi żyjących w ubóstwie na co dzień.

- Podsumuj związek między ubóstwem a prawami człowieka, tak jak opisano to na początku tej sekcji. Zachęć wszystkich do zadawania pytań i dzielenia się refleksjami. Zwróć szczególną uwagę na następujące kwestie:

- ☑ Ludzie żyjący w ubóstwie są bardziej narażeni na naruszenia praw człowieka.
- ☑ Naruszenia praw człowieka mogą spowodować, pogłębić albo utrwalić ubóstwo.
- ☑ Promowanie, ochrona i realizacja praw człowieka są kluczem do wyjścia z ubóstwa.

Krok nr 4: Podejmowanie działania

- Zapytaj uczestników i uczestniczki, czy znane są im sytuacje (w szkole lub w ich lokalnej społeczności), w których ubóstwo i naruszenia praw człowieka są ze sobą powiązane. Zapytaj co mogliby/mogłyby zrobić, aby zmienić te sytuacje. Zapisz ich pomysły na tablicy/flipcharcie. Być może grupie uda się wymyślić plan działań. Więcej pomysłów znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

- **Sprawdź jakie kampanie i działania prowadzi Amnesty International i inne organizacje.** Czy znajduje się działania, w które mogą włączyć się uczestnicy i uczestniczki? Zapisz ich pomysły na flipcharcie/tablicy i zdecydujcie się na podjęcie chociaż jednego wspólnego działania.

- Zidentyfikuj konkretny problem w środowisku szkolnym i/lub lokalnym związany z ubóstwem i prawami człowieka, którym młodzi ludzie, z którymi pracujesz chcieliby się szczególnie zająć. W *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek* znajdziesz więcej informacji jak poprowadzić dalsze działania.

- **Powiedz nam co robisz!** Podziel się pomysłami i kreatywnością z innymi młodymi ludźmi z całego świata poprzez stronę Amnesty International, Żądamy Godności: www.amnesty.org/demand-dignity

amnestyglobal
demanddignityglobal

@amnestyonline
@demanddignity
#demanddignity

Krok nr 5: Ewaluacja

Jeśli masz czas, przeprowadź krótką ewaluację ćwiczenia. Skup się na tym co uczestniczkom/uczestnikom podobało się w ćwiczeniu i w sposobie jego przeprowadzenia, a co nie. Więcej informacji na temat technik ewaluacji znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

PRAWDZIWE HISTORIE

Skseruj, rozetnij i rozdaj grupom jako materiał do dyskusji.

Historia Halfy

Halfa opuścił dom w Erytrei w Południowej Afryce aby uniknąć przymusowej służby wojskowej. Po spędzeniu pewnego czasu w Sudanie, przeszedł Saharę w drodze do Libii. Miał nadzieję znaleźć tam pracę i zacząć nowe życie.

Kiedy w Libii w 2011 r. wybuchł konflikt, wielu Libijczyków wierzyło, że „czarni Afrykanie” z Libii, tacy jak Halfa, byli najemnikami rządowymi. Halfa został pobity i obrabowany na ulicy. Bał się tak bardzo, że musiał opuścić kraj.

Halfa żyje teraz w obozie dla uchodźców Susha na granicy tunezyjsko-libijskiej. Ponad 20.000 uchodźców i uchodźczyń żyje w prowizorycznych domach, mają oni mało wody i pożywienia. Kiedy obóz został zaatakowany, czterech inni Erytrejczyków zostali zabici w wyniku wymiany ognia. Halfa chce wrócić do domu...

**Co Halfa powinien teraz zrobić?
Jak zakończysz jego historię?**

(Na podstawie wywiadu przeprowadzonego przez Amnesty International, z czerwca 2011 r.)

Historia Samantha

Samantha jest 11-letnią Romką, która żyje ze swoimi rodzicami. Ma dwóch braci i starszą siostrę. Żadne z jej rodziców nie pracuje, rodzina nie ma dokumentów własności na ziemię, gdzie zbudowali dom. Dom nie ma kanalizacji, więc wodę przynoszą z pobliskiego strumienia albo z pompy na podwórzu sąsiadów. Te dwie rodziny pobierają również nielegalnie prąd. Czasem sąsiadujące rodziny kłócą się między sobą. Kiedy do tego dochodzi, rodzice Samathy nie pozwalają jej brać wody z pompy sąsiadów.

Samantha nie radzi sobie w szkole. Zna tylko podstawy lokalnego języka, którym mówi się w szkole, gdyż dorastała mówiąc tylko językiem swoich rodziców. Jej nauczyciel często się na nią denerwuje i krzyczy na nią przy całej klasie, kiedy Samantha nie rozumie o czym mowa. Rówieśnicy śmieją się z niej i często komentują, że „Romowie są brudni i kradną.”

Samantha nienawidzi chodzić do szkoły i nie rozumie dlaczego musi to robić. Jej siostra skończyła szkołę ale nie może dostać pracy.

**Co Samantha powinna teraz zrobić?
Jak zakończysz jej historię?**

(Na podstawie studium przypadku Amnesty International)

Historia Sopheap

Leng Sopheap jest 48-letnią matką trojga dzieci. Wraz z rodziną została przymusowo eksmitowana z domu w Sambok Chab, w Kambodży w 2006 r. Zostali przesiedleni w miejsce o nazwie Andong. Życie tam było dla Sopheap bardzo ciężkie. Teren był pusty i podtopiony, nie było domów, czystej wody, elektryczności, toalet, nie było pracy. Zarabiała mniej niż pół dolara na dzień, sprzedając ciastka. Było to za mało, aby wyżywić dzieci i siebie.

Sopheap żyje z wirusem HIV. Kiedy została przesiedlona, straciła dostęp do kliniki, w której regularnie przechodziła leczenie antyretrowirusowe, aby móc pozostać zdrową. Po kilku miesiącach życia w Andong, Sopheap przeprowadziła się z powrotem do miasta. Dzieci zostawiła przy dwóch organizacjach pozarządowych. „Życie tam było niemożliwe” – wyjaśnia. “To [przesiedlenie] nie miało nic wspólnego z pomaganiem ludziom. Już byli ubodzy, teraz są ubodzy i nieszczęśliwi.”

Sopheap i jej partner squotują na ulicach w pobliżu miejsca, w którym mieszkała. Znalazła pracę przy sprzedaży trzciny cukrowej i przesyła pieniądze dzieciom. Nie ma ich wystarczająco dużo, aby wynająć mieszkanie. Wszystkie biedne dzielnice, gdzie można było tanio wynająć mieszkanie zostały, albo niedługo zostaną zlikwidowane. Nie daje to Sopheap wiele możliwości, nie czuje się bezpieczna, próbując odbudować swoje życie...

**Co Sopheap powinna teraz zrobić?
Jak zakończyś jej historię?**

(Na podstawie opisu przypadku kampanii Amnesty International, Żądamy Godności, na temat slumsów, z maja 2009 r.)

Historia Marii

Maria ma pięcioro dzieci i mieszka w Stanach Zjednoczonych. Podczas ciąży nie otrzymała żadnej pomocy finansowej ponieważ jest imigrantką bez poświadczenia zarobków. Nie może pozwolić sobie na opiekę prenatalną. Kiedy zaczęła rodzić w 2008 r., pierwszy szpital odmówił jej przyjęcia, ponieważ nie korzystała z opieki prenatalnej. Drugi szpital przyjął ją o północy, ale pielęgniarkę przysłano do niej dopiero po ponad 6 godzinach.

„O 6 rano rozmawiałam z tłumaczem przez telefon, ponieważ musieli sprawdzić czy jestem ubezpieczona”, opowiada Maria. „Zapytałam go - Proszę, proszę niech pan kogoś przysle...proszę powiedzieć, że rodzę. Wszyscy mówili po angielsku. Bardzo się bałam. W końcu przyszła pielęgniarka i mnie zbadała.”

Maria urodziła, ale krótko potem zaczęła się źle czuć. Z początku ignorowano jej wołania o pomoc. “Zaczęłam krzyczeć - Nie mogę oddychać! - Pielęgniarka przyszła na moją salę i zawołała lekarzy – wszyscy przybiegli. Przyłączyli monitory do serca i do czoła, maszynę na klatkę piersiową, dali mi tlen, wstrzyknęli insulinę – potem zemdlalam.”

Została wypisana po 3 dniach, ale nadal nie wie co się stało i co poszło nie tak: “Nikt nigdy mi tego nie wyjaśnił”...

**Co Maria powinna teraz zrobić?
Jak zakończysz jej historię?**

(Na podstawie opisu przypadku kampanii Amnesty International, Żądamy Godności, na temat umierałości okołoporodowej kobiet, z maja 2009 r.)

Historia Adamy

Adama Turay umarła w grudniu 2008 r. w Sierra Leone, w Zachodniej Afryce, w kilka godzin po tym, jak urodziła swoje pierwsze dziecko. Na początku ciąży Adama chodziła do miejscowej kliniki na prenatalne badania kontrolne. Musiała zaprzestać z powodu braku pieniędzy. Siostra Adamy, Sarah, wyjaśnia, że „Bała się wysokich cen i to zdecydowało, że nie starała się o opiekę, której naprawdę potrzebowała”.

W ósmym miesiącu ciąży ciało Adamy spuchło. Ona i jej rodzina myśleli, że przytyła z powodu ciąży i nie rozpoznali w tym objawu komplikacji. Wkrótce potem urodziła dziecko przy pomocy tradycyjnej miejscowej położnej.

Bezpośrednio potem Adama zaczęła wymiotować i skarżyć się na dreszcze, potem zaczęła krwawić. Rodzina wiedziała, że dzieje się coś złego i zaczęła szukać pieniędzy, aby zabrać ją do szpitala. Zebrali pieniądze i wynegocjowali stawkę z taksówkarzem, ale podczas 40-minutowej drogi do szpitala w stolicy, we Freetown, Adama zmarła. „Uważam, że umarła ponieważ nie miała pieniędzy i nie dostała się do szpitala na czas” powiedziała Sarah...

Co powinna zrobić rodzina Adamy?
Jak zakończysz jej historię?

(Na podstawie opisu przypadku kampanii Amnesty International, Żądamy Godności, na temat umieralności okołoporodowej kobiet, z maja 2009 r.)

ĆWICZENIE NR 5

SZANUJ MOJE PRAWA, SZANUJ MOJĄ GODNOŚĆ

CELE

- Zachęcenie uczestniczek/uczestników do refleksji nad tym, jak naruszenia praw człowieka, które są powiązane z ubóstwem, pogłębiają brak bezpieczeństwa i bezsilność, zwłaszcza wśród kobiet i dziewcząt.
- Zastanowienie się nad tym, co ludzie żyjący w ubóstwie mogą zrobić, aby korzystać ze swoich praw i co uczestnicy/uczestniczki mogą zrobić, aby bronić praw innych.

CZAS TRWANIA

60-90 minut.

CZEGO POTRZEBUJESZ

- Opis przypadku (patrz strona 58) albo film "Deep Sea" (DVD albo online – więcej informacji na stronie www.amnesty.org.uk/content.asp?CategoryId=11594#dvd)
- DVD i telewizor albo komputer, rzutnik multimedialny, ekran i głośniki (opcjonalnie)
- Flipchart
- Markery
- Taśma malarska
- Jeden zestaw kart "Deep Sea" (patrz strona 60)

TO ĆWICZENIE MA 5 KROKÓW

Krok nr 1: Prezentacja historii "Deep Sea" (film albo opis historii)

Krok nr 2: Refleksja i analiza

Krok nr 3: Konsekwencje naruszeń praw człowieka dla ludzi żyjących w ubóstwie

Krok nr 4: Podejmowanie działania

Krok nr 5: Ewaluacja

(To ćwiczenie zostało zaadaptowane z "Poverty and Human Rights: Films, An Assembly, Lessons and Information To Inspire Students Aged 14+", wydane przez Amnesty International Wielka Brytania.)

WSKAZÓWKI DLA FACYLITATORA/FACYLITATORKI

- ✓ Wyświetl film, jeśli masz do dyspozycji telewizor i odtwarzacz DVD. Jeśli nie, ćwiczenie można poprowadzić przy użyciu zdjęć i opisu przypadku na stronach 58-59.
- ✓ Możesz też przygotować własny opis przypadku na podstawie artykułu z gazety albo sytuacji zaistniałej w twoim kraju lub w twojej społeczności lokalnej. Rozważ przygotowanie tego materiału jako scenariusza sztuki albo opowiadania, aby ożywić dyskusję.
- ✓ Ćwiczenie można podzielić na dwie 45-60-minutowe części. Podczas pierwszej sesji skup się na krokach nr 1 i 2, pozwalając na refleksję i analizę kwestii podjętych w filmie albo w opisie przypadku (lub sztuce czy opowiadaniu), pamiętając o związku między ubóstwem a prawami człowieka. Przy krokach nr 3-5 w następnej sesji przyjrzyj się naruszeniom praw człowieka, których doświadczyli ludzie w studiowanym przez was przypadku. Opracuj plan działań w odpowiedzi na to wydarzenie.

Zdjęcie na stronie 55: Mieszkanka dzielnicy nędzy w Deep Sea w Kenii po tym jak rządowe spycharki zniszczyły jej dom, marzec 2011 r.

Krok nr 1: Prezentacja historii "Deep Sea"

- Wyjaśnij uczestniczkom/uczestnikom, że obejrzą albo wysłuchają opisu przypadku o społeczności Deep Sea, żyjącej w slumsach Nairobi, stolicy Kenii, we Wschodniej Afryce (albo historii opisanej w wybranym przez siebie artykule). Opis przypadku/film pokazuje jak mieszkańcy Deep Sea walczą o swoje prawa i godność w obliczu skrajnego ubóstwa.
- Zaprezentuj przypadek/wyświetl film.

Krok nr 2: Refleksja i analiza**Sesja na forum: Dzielenie się odczuciami**

- Poproś uczestniczki/uczestników o utworzenie grup 2- lub 3-osobowych i o kilkuminutowe podzielenie się odczuciami jakich doświadczyli/doświadczyły, zapoznając się z przypadkiem. Czy znają podobny przypadek w swojej społeczności czy kraju?
- Poproś grupy o podzielenie się odczuciami na temat przypadku na forum. Jeśli będą zaczynać wypowiedzi od analitycznych fraz, jak „Myślimy, że...”, „Według nas...”, „Nie podobało nam się...”, zachęć ich do bardziej precyzyjnego wyrażania się, na przykład, „Czułem/czułam smutek/złość/żal/oburzenie, itd.”

Sesja na forum: Refleksja i analiza przypadku

- Zapytaj, które elementy przypadku najbardziej zwróciły ich uwagę i dlaczego (na przykład ludzie, sytuacje, podniesione kwestie). Jeśli nie wszyscy chcą dzielić się opiniami przed całą grupą, poproś o kilkuminutową pracę w podgrupach. Zarezerwuj sobie taką ilość czasu, aby wszyscy mieli okazję zabrać głos.
- Następujące pytania ułatwią dalszą refleksję i analizę kwestii podniesionych w historii, zwłaszcza jeśli uczestnicy/uczestniczki mają trudności z wyrażeniem tego, na co zwrócili/zwróciły uwagę:

1. W jaki sposób widoczne jest ubóstwo w tym przypadku?
2. Dlaczego mieszkańcy/mieszkanke Deep Sea żyją w ubóstwie?
3. Które z ich praw są naruszane i dlaczego?
4. Które grupy ludzi są bardziej narażone na naruszanie ich praw i dlaczego?
5. W jaki sposób ubóstwo zwiększa prawdopodobieństwo naruszeń praw człowieka?
6. Co robią członkowie i członkinie Deep Sea, aby bronić swoich praw?

Krok nr 3: Konsekwencje naruszeń praw człowieka dla ludzi żyjących w ubóstwie**Sesja na forum: burza mózgów**

■ Odnosząc się do refleksji uczestniczek/uczestników w kroku nr 2, wyjaśnij, że „Deep Sea” (albo historia wybrana przez ciebie) porusza 4 kluczowe zagadnienia związane z ubóstwem i prawami człowieka:

niedostatek, brak bezpieczeństwa, bezsilność i wykluczenie.

Zapytaj, co uczestnicy/uczestniczki rozumieją przez te terminy i zapisz odpowiedzi na flipcharcie/tablicy.

■ Pokaż 4 karty z kluczowymi kwestiami (strona 60) i odczytaj definicje, odnosząc się do odpowiedzi, których udzieliły osoby uczestniczące. Przyczep kartki na ścianie albo tablicy, pod każdą z nich przymocuj dużą kratkę flipchartu. Poproś 4 osoby o pomoc przy burzy mózgów na temat tych 4 kwestii. Rozdaj wszystkim osobom uczestniczącym markery i poproś, aby zapisywali swoje pomysły na flipchartach.

■ Przy wszystkich 4 kwestiach zadawaj następujące pytania:

1. W jaki sposób wyraża się ubóstwo w społeczności Deep Sea (albo wybranej przez ciebie historii)?
2. Co robią ludzie w tej społeczności, aby korzystać ze swoich praw? Co jeszcze mogą zrobić?
3. Co może zrobić rząd i organizacje, aby chronić prawa tej społeczności?

Skorzystaj z uwag dla fasilitatora/facilitatorki zamieszczonych pod koniec ćwiczenia, aby wprowadzić aspekty, które nie pojawiły się w odpowiedziach uczestników/uczestniczek. Jeśli niektóre z ich sugestii nie są realistyczne albo zrozumiałe, poproś o wyjaśnienie autora/autorki i komentarz innych osób (pamiętając o ustalonych wcześniej zasadach).

Zapytaj o obserwacje i komentarze na temat burzy mózgów. Zachęć wszystkich do wspólnej analizy związku między różnymi prawami człowieka i podkreśl ich współzależność.

Krok nr 4: Podejmowanie działania

■ Opowiedz o historii społeczności Deep Sea, współpracy Amnesty International z lokalnymi organizacjami pozarządowymi i kampaniach na rzecz ochrony praw człowieka w społecznościach lokalnych. Możesz skserować opis tej historii i rozdać ją uczestnikom/uczestniczkom. Jeśli użyłaś/użyłeś znalezionej przez siebie historii, sprawdź, czy Amnesty International lub inne organizacje podjęły już jakieś działania w tej sprawie. Zaprezentuj to i przedyskutuj z grupą.

■ Zapytaj uczestników/uczestniczki, co można zrobić, aby zmienić sytuację ubóstwa i naruszeń praw człowieka, takich jak te przedstawione w „Deep Sea”. Zapisz pomysły na tablicy/flipcharcie.

■ Zdecydujcie jaką akcję chcecie podjąć wspólnie. Zachęć wszystkich do wspierania społeczności, które znalazły się w sytuacji podobnej do tej opisanej w „Deep Sea.” Zapropnuj wsparcie w organizowaniu wybranych działań (więcej informacji na ten temat znajdziesz w *Poradniku dla Facylitatorów i Facylitatorek*).

■ Ponieważ jest to ostatnie ćwiczenie tego modułu, warto zebrać wszystko czego nauczyły się osoby uczestniczące i działania, które podjęły oraz podzielić się tym z innymi – lokalnie, na skalę kraju, czy międzynarodowo.

■ Powiedz nam co robisz! Podziel się pomysłami i kreatywnością z innymi młodymi ludźmi z całego świata poprzez stronę Amnesty International, Żądamy Godności:

www.amnesty.org/demand-dignity

amnestyglobal
demanddignityglobal

@amnestyonline
@demanddignity
#demanddignity

Krok nr 5: Ewaluacja

Przeprowadź ewaluację ćwiczenia. Skup się na tym co uczestniczkom i uczestnikom podobało się w ćwiczeniu i w sposobie jego prowadzenia, a co nie. Aby uzyskać więcej informacji na temat technik ewaluacji, zajrzyj do *Poradnika dla Facylitatorów i Facylitatorek*.

Ponieważ jest to ostatnie ćwiczenie modułu, postaraj się przeprowadzić ewaluację całego modułu. Twoje komentarze pozwolą nam ulepszyć materiały edukacyjne. Chcemy wiedzieć jak pracowałeś/pracowałaś, co się podobało, a co nie w przygotowanych ćwiczeniach. Prosimy o wypełnienie formularza, który znajduje się na końcu modułu i przesłanie go do biura Amnesty International pocztą lub e-mailem jako zeskanowany dokument: edukacjadlagodnosci@amnesty.org.pl.

Aktywiści i aktywistki Amnesty International biorą udział w demonstracji w Międzynarodowym Dniu Walki z Ubóstwem, Madryt, Hiszpania, 17 października 2010 r.

HISTORIA “DEEP SEA”

Spółeczność Deep Sea to biedne osiedle, obszar slumsów na przedmieściu Westland w Nairobi, stolicy Kenii. Pierwsza grupa mieszkańców i mieszkańek wprowadziła się tam w 1964 r. na obszar, który był wtedy terenem publicznym. Dziś, około 7000 ludzi żyje na 33 arkach, czyli na terenie odpowiadającym wielkością 16 boiskom piłkarskim.

Obecnie prywatna firma twierdzi, że ma prawo do terenu i zamierza zacząć na nim budowę. Usiłuje pozbyć się mieszkańców i mieszkańek niszcząc i podpalając ich domy. Przedstawiciele rządu, policja i inni zaangażowani w przymusowe eksmisje nie są pociągani do odpowiedzialności. Tymczasem, mieszkanki i mieszkańcy żyją w strachu i świadomości że ich domu mogą w każdej chwili zostać zniszczone bez uprzedzenia albo oferty nowego schronienia czy rekompensaty.

Niektórzy mieszkańcy i mieszkanki Deep Sea żyją tam od ponad 40 lat. Według prawa kenijskiego, powinni mieć prawo własności ziemi, po 12 latach jej zamieszkiwania. Wytyczne ONZ na temat procedur eksmisji mówią, że przymusowa eksmisja – definiowana jako masowa eksmisja bez odpowiedniego procesu prawnego – jest nielegalna.

Obawa przed eksmisją nie jest jedynym problemem społeczności Deep Sea. Osiedle ma ograniczony dostęp do elektryczności, nie ma wody pitnej, dróg ani system ścieków, nie wyprowadza się z niej odpadów. Ludzie korzystają głównie z „latających toalet” (małych plastikowych torebek do wyrzucania odchodów). Większość domów jest zbudowana ze złomu i nie jest wodoszczelna. Mieszkanki i mieszkańcy cierpią na przenoszone w wodzie choroby, jak żółtaczka typu A, oraz na biegunkę, HIV/AIDS i niedożywienie. Kobiety i dzieci które wykonują prace wymagające kontaktu z wodą – pranie czy noszenie wody – są szczególnie zagrożone.

8 marca 2011 r. w osiedlu Deep Sea wybuchł pożar, który zniszczył 80-90% mieszkań. Według kenijskiego Czerwonego Krzyża, do 10.000 ludzi ucierpiało z powodu pożaru – większość z nich została bezdomna, prawdopodobnie dziesiątki zostały ranne.
(http://action.amnesty.org.uk/ea-campaign/action.retrievestaticpage.do?ea_static_page_id=1258)

Amnesty International rozpoczęła długoterminową kampanię wspólnie ze społecznością Deep Sea oraz lokalną organizacją pozarządową, Hakijamii. Razem mamy nadzieję doprowadzić do:

- Zawieszenia dalszych eksmisji z Deep Sea dopóki rząd kenijski nie zaakceptuje prawnie wiążących wytycznych w sprawach eksmisji zgodnych z prawem międzynarodowym.
- Odpowiedzialności prawnej członków rządu i każdego, kto dopuszcza się do nielegalnych eksmisji mieszkańców i mieszkańek.
- Lepszego standardu życia na osiedlu.
- Zakończenia przymusowych eksmisji w całej Kenii i zapewnienia mieszkania osobom, które już straciły domy.

Mieszkańcy/mieszkanki slumsu Deep Sea przechodzący się po jego ulicach, Nairobi, Kenia, wrzesień 2008 r.

Z lewej: Organizator kampanii Amnesty International w Kenii spotyka się z rodziną ze slumsu Deep Sea, której bez ostrzeżenia zburzono dom, marzec 2009 r.

Poniżej: Mieszkańcy i mieszkanki slumsów w Deep Sea uciekają po tym jak ogień pochłonął obszar Parklands w stolicy Kenii Nairobi, marzec 2011 r.

A: NIEDOSTATEK

Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się dostępu do odpowiednich standardów życia, np. jedzenia, schronienia, opieki zdrowotnej, edukacji.

B: BRAK BEZPIECZEŃSTWA

Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się możliwości fizycznego bezpieczeństwa, np. ochrony przed brutalnością policji, przemocą związaną z płcią czy użyciem broni palnej.

C: BEZSILNOŚĆ

Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się prawa do wolności wypowiedzi, protestowania i wpływania na politykę, oraz kiedy odmawia się dostępu do informacji.

D: WYKLUCZENIE

Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się prawa do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz prawa do równego traktowania oraz kiedy ingeruje się w wolność od dyskryminacji.

UWAGI DLA FACYLITATORA/FACYLITATORKI

Skorzystaj z tekstu zamieszczonego poniżej, aby sprawdzić odpowiedzi uczestników/uczestniczek i wspomóc ich zrozumienie tematu. Niektóre przykłady podawane przez uczestniczki/uczestników mogą pasować do więcej niż jednej kategorii. Zwróć ich uwagę na to, że dzieje się tak dlatego, że prawa człowieka są ze sobą powiązane.

KLUCZOWA KWESTIA	PRZYKŁADY W SPOŁECZNOŚCI DEEP SEA	CO MÓGLBY ZROBIĆ RZĄD KENIJSKI I ORGANIZACJE POZARZĄDOWE, ABY CHRONIĆ PRAWA CZŁOWIEKA?
Niedostatek Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się dostępu do odpowiednich standardów życia, np. jedzenia, schronienia, opieki zdrowotnej, edukacji.	Brak bezpośredniego dostępu do czystej wody, niewystarczająca ilość pieniędzy, brak warunków sanitarnych, słabe zdrowie i opieka zdrowotna, warunki mieszkaniowe, za mało elektryczności, jedzenia, ograniczona edukacja.	Rząd kenijski mógłby poprawić warunki życia ludzi, np. usuwając odpady i utrzymując system ściekowy, tak jak to ma miejsce w sąsiadujących społecznościach. Pomoc organizacji pozarządowych mogłaby być nakierowana na budowanie studni, systemów ściekowych oraz dostarczania jedzenia oraz ziemi pod uprawę.
Brak bezpieczeństwa Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się możliwości fizycznego bezpieczeństwa, np. ochrony przeciw brutalności policji, przemocy związanej z płcią czy przemocy z użyciem broni palnej.	Przemoc domowa, przymusowe eksmisje, brutalność policji i rządu podczas przymusowych eksmisji, ranienie mieszkańców/mieszkanek podczas protestów (włączając dzieci).	Organizacje pozarządowe mogłyby współpracować ze społecznością w informowaniu ludzi na temat przemocy domowej i zapewniać pomoc jej ofiarom. Policja i rząd powinny zaprzestać przymusowych eksmisji i zapewnić schronienie mieszkankom i mieszkańcom. Rząd powinien dać wskazówki policji regulujące zachowanie funkcjonariuszy, upewniając się, że ci, którzy dopuszczają się przemocy będą pociągnięci do odpowiedzialności.
Bezsilność Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się prawa do wolności wypowiedzi, protestowania i wpływania na politykę, oraz kiedy odmawia się dostępu do informacji.	Mieszkańcy i mieszkanki nie mogą protestować, odmawia im się informacji na temat tego kto rości sobie prawo do ziemi, odmawia im się możliwości rozmowy z władzami i próby znalezienia rozwiązania.	Rząd mógłby zezwolić na pokojowy protest. Dzięki edukacji, mieszkańcy i mieszkanki mogliby/mogłyby stać się bardziej świadomi/świadome swoich praw w odniesieniu do własności. Rząd mógłby zgodzić się spotkać się z mieszkańcami i mieszkankami i ich/je wysłuchać, starać się znaleźć rozwiązanie. Organizacje pozarządowe mogłyby prowadzić kampanie, aby przekonać rząd do wysłuchania żądań społeczności.
Wykluczenie Ma miejsce wtedy, gdy odmawia się prawa do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, prawa do równego traktowania oraz ingeruje się w wolność od dyskryminacji.	Niewielkie możliwości zatrudnienia i rozwoju umiejętności, mieszkanki i mieszkańcy są wykluczone/wykluczeni z bogatszych obszarów sąsiadujących.	Rząd i organizacje pozarządowe mogą współpracować, aby dać mieszkankom i mieszkańcom możliwości nabycia umiejętności, których potrzebują do znalezienia pracy. Mogą również poprawić ich warunki życia, aby zniwelować nierówność między bogatymi i biednymi w Nairobi.

NOTATKI

FORMULARZ EWALUACJI

1. Informacje o facylitatorze/facylitatorce. Jakie jest twoje główne zajęcie?

☐ Nauczyciel/ka ☐ Student/ka/, uczeń/uczenica ☐ Aktywista/aktywistka organizacji pozarządowej

☐ Wolontariusz/wolontariuszka ☐ Inne – skonkretyzuj

Jesteś ☐ mężczyzną czy ☐ kobietą?

2. Gdzie mieszkasz/działasz?

Duże miasto/średnie miasto/małe miasto Kraj.....

3. Na którym module pracowałeś/pracowałaś?

☐ Poradnik dla facylitatorów i facylitatorek

☐ Moduł 1: Ubóstwo i prawa człowieka

☐ Moduł 2: Prawo do godnego mieszkania

☐ Moduł 3: Prawo do zdrowia

4. W jakim kontekście używałeś/używałaś modułu?

☐ W szkole

☐ W klubie albo grupie młodzieżowej

☐ Innym – sprecyzuj:

5. Z jaką grupą młodzieży pracowałeś/pracowałaś?

☐ 11-13 lat

☐ 14-18 lat

☐ 19-24 lat

Inną – sprecyzuj:

6. Ile w przybliżeniu osób wzięło udział w twojej sesji?

7. Czy moduł był przydatny? (zaznacz 'X' albo kółkiem na linii)

1 – wcale

5 – bardzo przydatny

1 2 3 4 5

**8. Które z tych słów najlepiej opisuje moduł?
(zaznacz do 3 kratek)**

- ☐ Istotny ☐ Zajmujący ☐ Przyjazny dla użytkownika/użytkownicy ☐ Dający się dostosować do potrzeb ☐ Innowacyjny
- ☐ Nieistotny ☐ Nudny ☐ Skomplikowany ☐ Nie dający się przystosować do potrzeb ☐ Przestarzały

Inne słowa?

9. a) Co najbardziej podobało ci się w module?

- ☐ Zawartość
- ☐ Struktura (czy był przyjazny dla użytkownika/użytkownicy, rozumiały itd.)
- ☐ Metodologia (ćwiczenia, metody, techniki, itd.)
- ☐ Inne

b) Wyjaśnij czemu właśnie te aspekty ci się podobały:

.....

.....

10. a) Zaznacz kratki jeśli podczas, albo po warsztacie zauważyłeś/zauważyłaś, że uczestniczki/uczestnicy:

- ☐ Wydawali/wydawały się bardziej zainteresowani/zainteresowane wiedzą na temat tematu.
- ☐ Zmienili/zmieniły swoje zachowanie.
- ☐ Byli/były zmotywowane do podjęcia dalszych działań.

b) Uzasadnij swoją odpowiedź poniżej:

.....

.....

11. Czy użyłbyś/użyłabyś modułu ponownie z inną grupą? ☐ Tak ☐ Nie

12. Podziel się pomysłami na ulepszenie modułu:

.....

.....

13. Dodaj inne komentarze:

.....

.....

Prześlij wypełniony formularz do biura Amnesty International albo wyślij mailem zeskanowaną kopię na adres edukacjadlagodnosci@amnesty.org.pl

Dziękujemy!

SZANUJ MOJE PRAWA, SZANUJ MOJĄ GODNOŚĆ

MODUŁ 1 – UBÓSTWO I PRAWA CZŁOWIEKA

Pojęcie godności leży u podstaw człowieczeństwa. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka stwierdza, że „wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw.” Jednak ideał ten wciąż nie jest ogólnościową rzeczywistością. Ubóstwo jest tego kluczową przyczyną.

Celem tego materiału jest umożliwienie młodym ludziom oraz tym, którzy/które z nimi pracują, zrozumienia związku pomiędzy naruszeniami praw człowieka i ubóstwem. Poprzez wykorzystane w nim ćwiczenia, chcemy zachęcać młodych ludzi do zabierania głosu i domagania się swoich praw oraz podejmowania działań w sprawach, które ich dotyczą. Materiał ten może być wykorzystywany w ramach włączania się w kampanię *Żądamy Godności*, realizowanej przez Amnesty International. Może stanowić również część innych działań edukacyjnych w zakresie praw człowieka i ubóstwa.

Jest to pierwszy z kilku modułów edukacyjnych tworzonych jako część *Pakietu materiałów projektu Edukacja dla Godności*. Każdy moduł porusza inne kwestie dotyczące ubóstwa i praw człowieka. Pierwszy moduł stanowi ogólny wstęp do zagadnienia.

amnesty.org

Indeks: ACT 35/021/2011
Grudzień 2011

AMNESTY
INTERNATIONAL

